

Södertörns högskola | Institutionen för Lärarutbildningen
Kandidat/Magisteruppsats 15 hp | Utbildningsvetenskap C |
Höstterminen 2010

Religionens många ansikten

– En undersökning av skillnaderna i undervisningarna av kristendom inom syrisk-ortodoxa kyrkor och svenska skolor samt hur skillnaderna påverkar de syrisk-ortodoxa ungdomarna.

Av: Martin Saffo

Handledare: Willy Pfändtner

Abstract

Religious education in Swedish schools aims to be as objective and non-confessional as possible. This sort of education can lead to that the different religions are presented in a way which is unfamiliar to the followers of the different religions. This problem is what I have focused on in this essay since I myself was a victim of a similar situation. As a syriac-orthodox youth I felt that my Christianity was not the same as the one presented in school. I felt that it had nothing in common with what I learned in my church, therefore I asked myself the question: *Whose Christianity is being represented?* Therefore I have focused on the syriac-orthodox church in this research.

The purpose of my essay was to enlighten the differences between religious education in syriac-orthodox churches and Swedish community schools. In addition to that I also wanted to enlighten how religious syriac-orthodox youths are affected by the difference in the religious education in both the churches and schools. To gain the necessary information for the research I used qualitative studies in form of semi-structured interviews and observations. My informants were made up by five girls and three boys, all of them being eighteen years old and living in areas close to Stockholm.

The conclusion of my research was that there are several differences between the religious education within churches and schools. One of the differences is the approach towards religion, and the churches have a more positive and personal approach towards religion while the schools have a more negative and distant approach towards religion. Another one is that the churches seem to have more knowledge about Christianity than the schools and therefore the churches can provide a more in depth study of different topics regarding Christianity than the schools. Regarding how the students were affected by the differences the result was that the aspect of knowledge had made the religious youths to lose their trust in the education given to them by the school. This was an effect of how they experienced that the teachers taught the pupils wrong facts about Christianity and therefore they felt that they could no longer trust the teachers in school, because if they taught wrong thing about Christianity they could also teach wrong things about the other religions as well.

Keywords: religious education, syriac-orthodox, education, church, school, teaching practice.

Nyckelord: religionsundervisning, syrisk-ortodox, utbildning, kyrka, skola, pedagogik.

Innehållsförteckning

1	INLEDNING.....	4
1.1	SYFTE.....	5
1.2	METOD.....	5
1.3	VALIDITET OCH RELIABILITET.....	6
1.4	METOD FÖR ANALYS.....	7
1.5	URVAL OCH MÅLGRUPP.....	7
1.6	ÉTISKA REFLEKTIONER.....	8
1.7	BAKGRUND.....	8
1.8	TEORI.....	10
2	MATERIAL.....	14
2.1	FORSKNINGSÖVERSIKT.....	14
2.2	OBSERVATIONER I DEN SYRISK-ORTODOXA KYRKAN.....	16
2.3	UNDERVISNINGEN AV RELIGION I DE KOMMUNALA SKOLORNA.....	17
2.4	INTERVJUER.....	18
3	ANALYS.....	32
3.1	EKVIVALENSKEDJA UTIFRÅN FRÅGESTÄLLNING ETT – KYRKAN.....	33
3.2	EKVIVALENSKEDJA UTIFRÅN FRÅGESTÄLLNING ETT – SKOLAN.....	37
3.3	EKVIVALENSKEDJA UTIFRÅN FRÅGESTÄLLNING TVÅ – KYRKAN.....	40
3.4	EKVIVALENSKEDJA UTIFRÅN FRÅGESTÄLLNING TVÅ – SKOLAN.....	44
3.5	RESULTAT.....	47
4	DISKUSSION.....	49
4.1	SLUTORD.....	54
4.2	REFERENSER.....	55
4.3	BILAGOR.....	58

1 Inledning

Under min uppväxt som en religiös syrisk-ortodox ungdom var det svårt för mig att känna mig delaktig i religionskunskapsundervisningen i skolan. Jag kom från en religion och tro som var väldigt traditionsrik och full av fakta om kristendomens historia. Det var framför allt att jag kände att min kristendom inte representerades i skolan utan att man tog för givet att kristendomen var en och samma för alla kristna inriktningar. Eftersom fallet inte är sådant, försökte jag ändå lära mig något om de andra perspektiven av kristendomen. Jag har vuxit upp med att gå till kyrkan på söndagar och detta ledde till att jag senare i min ungdom fattade ett intresse för den ortodoxa kristendomen och därför sökte min tro, och genom kyrkan fick jag kunskap om vad ortodox kristendom är. Den kunskapen jag fick av kyrkan var inte samma som den kunskap jag fick av skolan i religionskunskapsundervisningen och detta ledde till att jag upplevde mig splittrad. Båda institutionerna ansåg sig förmedla vad som kännetecknar kristendomen och jag hade nu fått höra två versioner. Jag funderade ständigt varför skolan inte berättade om alla kyrkomöten som hölls och vad som bestämdes i dem, det kändes som att man hade tagit bort essensen med kristendomen och helt plötsligt kändes kristendomen inom religionskunskapsundervisningen extremt fattig. Som religiös ungdom ställde jag mig själv frågan; vilken av dessa versioner är mest sann? Det är med detta som bakgrund som jag väljer att göra denna undersökning som kommer att beröra skillnaden mellan undervisningen inom skolan och religiösa institutioner samt hur religiösa ungdomar upplever och påverkas av denna skillnad.

Alla religionsböcker som används i undervisningen av religionskunskap på senare tid följer samma mönster. Majoriteten av sidorna går åt till kristendom, men i den mängd sidor som innefattar kristendomen är endast en bråkdel tilldelad den ortodoxa kyrkan. Detta finner jag väldigt intressant då ortodoxa samt katolska kyrkan är grunden till den kristna tron, och många av de traditioner och trosuppfattningar som idag finns inom kristendomen är formulerade och samlade av dem. Detta påverkar självklart de elever som är ortodoxa, precis som det påverkade mig, då de känner sig underrepresenterade. I vissa religionsböcker finns även bilder på homosexuella par och detta blir också problematiskt då majoriteten av ortodoxa och katolska kristna inte accepterar homosexualitet. Då uppstår en problematik som kan sammanställas med frågan; *Vems kristendom är det som representeras?* Detta är alltså några av de orsaker som leder mig in i min undersökning av religionskunskapsundervisningens påverkan på religiösa ungdomar.

1.1 Syfte

Syftet med min uppsats är att försöka diskutera skillnaderna mellan undervisning av religion i svenska kommunala skolor och religiösa syrisk-ortodoxa kyrkor. Detta för att sedan avgöra hur elever uppfattar skillnaderna och hur de påverkas av dem. Detta område är väldigt stort och därför har jag valt att avgränsa mig endast till kristendoms undervisning. De frågeställningar som jag har i min undersökning är:

- Vilka skillnader finns i utbildningen av kristendom inom religionskunskapsämnet i skolan och den undervisning religiösa ungdomar får i sin religiösa institution?
- Hur påverkas de religiösa eleverna av skillnaden och hur förhåller sig skillnaderna till varandra?

Dessa två frågeställningar ledde till att jag var tvungen att hitta ungdomar som befinner sig inom båda institutionerna, det vill säga skolan och kyrkan. Det är dessa ungdomar och undervisningen som kommer vara i fokus.

1.2 Metod

Jag har använt mig av kvalitativa metoder i form av intervjuer och observationer. Jag har tänkt observera två syrisk-ortodoxa kyrkor/institutioner, detta för att det är dessa två kyrkor som är mest aktiva vad gäller undervisning för ungdomar inom syrisk-ortodoxa kyrkan. Observationerna kommer att innefatta att jag tittar på elever som befinner sig inom kyrkorna och undervisningen som sker där, dels för att själv kunna ta del av det material som eleverna får och för att få en inblick i hur själva undervisningen går till. Anledningen till varför jag endast observerar undervisningen i kyrkorna är för att skolorna har kurs- och läroplaner som förklarar hur undervisningen skall gå till, därför har jag valt att använda mig av dessa kurs- och läroplaner som en sorts referensmall för hur undervisningen i skolorna är. I och med att jag är färdigutbildad religionskunskapslärare gör detta att jag är relativt insatt i hur religionskunskaps undervisning i skolan bör vara. Självklart finns det skolor som förhåller sig mer eller mindre till kurs- och läroplanerna men just av denna anledning blir det icke-representativt att endast observera en, två

eller tre skolor i Stockholmsområdet. Genom att använda mig av kurs- och läroplanerna för religionskunskap kan jag generalisera hur undervisningen bör vara och vad den ämnar uppnå.

För att kunna lokalisera vilka de religiösa eleverna är måste jag ta mig till de religiösa institutionerna och genom att gå på deras undervisning för ungdomar kommer jag hitta de eleverna som är religiösa. Med *religiös* syftar jag på att man gör en ansträngning för att lära sig mer om sin egen religion och jag gör det antagandet att de elever som gjort den ansträngningen att ta sig till undervisningen i kyrkan till viss mån är religiösa, det vill säga troende.

Intervjuerna skall ske med eleverna som befinner sig i både skolorna och kyrkorna, detta för att kunna tydliggöra ungdomarnas perspektiv och få fram deras syn på vad de egentligen tror att de blir undervisade om. Det skall vara semistrukturerade intervjuer med färdiga frågor dock skall frågorna inte vara alltför ledande utan jag vill att respondenterna skall kunna känna sig fria i sina möjligheter att svara, och även att jag kan ställa följdfrågor baserat på svaren. Ännu en aspekt som jag hoppas få fram genom intervjuerna är att se om ungdomarna på något sätt uppfattar lärarna som påverkande faktorer.

1.3 Validitet och reliabilitet

Reliabiliteten för en undersökning handlar om att man skall vara noggrann och försöka radera felkällor i sin undersökning, samt handlar den om hur tillförlitlig undersökningen är¹. Reliabiliteten för denna undersökning anser jag är god, då informanterna under intervjuerna svarat frispråkigt och verkligen berättat hur de känner. Detta kan ha att göra med att jag, precis som dem, är en syrisk-ortodox anhängare och de kanske därför hade lättare för att prata med mig och jag anser jag att det ligger en hög sanningshalt i deras svar. Jag tror att om någon ämnar utföra samma undersökning som jag så kommer den att få ut samma svar från mina informanter. Vad gäller validiteten handlar den om metoderna i en undersökning faktiskt uppnår det som de är ämnade för att mäta². I min undersökning anser jag att även validiteten är god, då jag genom mina observationer och intervjuer fått fram det jag ämnade med min undersökning. Intervjufrågorna var utformade på det viset att de skulle upplysa om skillnader i undervisningen samt hur eleverna påverkats av dem, och under observationerna hade jag klart för mig att jag skulle leta efter saker som skiljde sig från undervisningen i skolan. Därmed har jag uppnått en god validitet och reliabilitet i min uppsats.

---

¹ Bergström och Boréus, 2005:35.

² Ibid. 2005:34.

1.4 Metod för analys

I min analys använder jag mig av en diskursanalys, som är en form av textanalys, för att analysera mitt inhämtade material samt för att kunna uppnå en förståelse av innehållet i materialet. Göran Bergström, som är en av författarna till boken *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*, ger följande definition av vad en diskurs kan vara:

En diskurs kan beskrivas som ett regelsystem som legitimerar vissa kunskaper men inte andra och som pekar ut vilka som har rätt att uttala sig med auktoritet. Diskurser har också ett dynamiskt inslag eftersom regelsystemen i dem förändras. Diskurser innehåller ett antal försanthållanden om hur vi ser på världen. Foucault menar att när diskurser skapas leder det till att människor kontrolleras, vilket sker genom ett antal procedurer som sammantaget kan kallas för **utestängningsmekanismer**.³

Det är alltså ett regelsystem som bekräftar att viss kunskap är mer rätt än annan samt visar vilka som har olika maktpositioner inom olika grupper. Förutom detta berättar även diskurser ”något om vad som kan sägas, vem som får säga det och varifrån, dvs. från vilka olika positioner något sägs och hur något sägs”⁴. Detta är relevant i min undersökning då jag vill upplysa skillnaderna inom de båda institutionerna och därav kan jag genom denna form av diskursanalys lyfta fram skillnaderna. Jag har fokuserat mig på *ekvivalenskedjor* för att upptäcka skolans och kyrkans enskilda diskurser inom religions undervisning. Ekvivalenskedjor är processer som framhäver olika element, både de positiva och negativa, inom en diskurs som är nödvändiga för att kunna uppnå en förståelse av den diskurs som undersöks. Dessa element utgör diskursen, det vill säga att diskursen kretsar kring dessa element⁵. Nodalpunkten, som är det element som alla andra kretsar kring, är på sätt och vis beroende av ekvivalenskedjorna. Utan ekvivalenskedjornas negativa och positiva element kan inte en bedömning av nodalpunkten göras och den kan heller inte ha den position som den hävdar sig ha⁶.

1.5 Urval och målgrupp

Min målgrupp är killar och tjejer som är 18 år och går tredje året på gymnasiet. Dessa gymnasieelever är religiösa, det vill säga att de anstränger sig för att lära sig mer om sin religion

---

³ Bergström, 2000:225.

⁴ Ibid. 2000:226.

⁵ Bergström, 2005:317.

⁶ Ibid. 2005:318.

på sin fritid. Ungdomarna måste läsa religionskunskap, under tiden som undersökningen genomförs, samt att de deltar i undervisning i kyrkan. Dessa förutsättningar är nödvändiga, enligt mig, för att eleverna då har fått sig mer erfarenhet inom området och kan därav ha en riktig uppfattning om skillnader i undervisningen och hur de påverkas av den samt upplever den. Förhoppningen var att jag skulle hitta minst 4 killar och 4 tjejer, dock så hittades endast 3 killar och 5 tjejer. Anledningen till detta var att det var en överlägsen majoritet av tjejer som befann sig i undervisningen i kyrkorna, och de flesta killar som befann sig där tillhörde inte min målgrupp.

1.6 Etiska reflektioner

Informanterna i denna undersökning är fullständigt anonyma och jag har valt att kalla dem vid namnen Man A, B, C samt Kvinna A, B, C, D och E. Detta för att säkerställa att deras identitet inte kan upptäckas, dock har jag valt att nämna vilka gymnasieskolor dessa elever studerar i för att jag anser att det är viktigt att de skolor som representeras av eleverna skall belysas, precis liksom kyrkorna nämns vid deras namn. Det är av stor relevans att skolorna och kyrkorna nämns för att de personer som ämnar forska vidare i den problematik som denna undersökning ämnar lyfta fram kan veta var jag har observerat och hämtat in min information. Dock nämner jag inte var informanterna bor utan jag hänvisar istället till deras kyrka, som får representera att de kommer från ett närliggande område. Platserna där intervjuerna hölls bestämdes av informanterna själva, dock var inte dessa platser avgörande för huruvida informanternas identitet kan avslöjas. Dessa är de etiska reflektioner som jag vidtagit i denna undersökning.

1.7 Bakgrund

I dagens svenska skola är religionsämnet ett icke-konfessionellt ämne där undervisningen syftar till att lära eleverna om olika religioner, inte att eleverna skall lära sig från religioner, det vill säga att skolan inte skall påverka dem till att tro på någon religion men om de lär sig något av en religion som de själva vill anamma så är det bra för dem. För elever som är religiösa och deltar i religionsundervisning inom deras religiösa institution kan en viss problematik uppstå då både skolan och den religiösa institutionen påstår sig lära ut ”rätt” kristendom, islam och judendom etcetera. I artikeln “Religious Education in Sweden” som är skriven av Rune Larsson i antologin *Religious Education in Europe – Situation and current trends in schools*, nämns det att religionsundervisningen ses som en resurs till att utveckla eleverna i kritiskt tänkande kring

religiösa, existentiella och etiska frågor och därmed utveckla deras kompetens som ansvarfulla samhällsmedborgare⁷. Detta tydliggör vad som förväntas av dagens elever jämfört med det som sker i de religiösa instituten där man väldigt tydligt undervisar eleverna om vad religionen är ur ett inifrånperspektiv. Följande mål finns beskrivna i skolverkets hemsida i beskrivningen av ämnet religionskunskap:

- Skolan skall i sin undervisning i religionskunskap sträva efter att eleven
  - reflekterar över etiska, existentiella och religiösa frågor som berör hans eller hennes liv,
  - fördjupar sina kunskaper om religioner och andra livsåskådningar i vår egen tid och i historisk tid,
  - utvecklar förståelse av samhällets och religioners ömsesidiga påverkan, såväl i nutid som i ett historiskt perspektiv,
  - utvecklar förståelse av hur kristendomen påverkat det svenska samhället,
  - utvecklar kunskap om olika religioners påverkan på det svenska samhället,
  - blir medveten om likheter och olikheter mellan etablerade religioner, andra livsåskådningar och nya religiösa rörelser och fenomen,
  - utvecklar förståelse av ställningstaganden i religiösa och etiska frågor samt en grundläggande etisk hållning som grund för egna ställningstaganden och eget handlande⁸.

Det står nämnt att eleverna ska utveckla ett etisk tänkande som skall ligga till grund för deras handlande och tänkande, dock nämns det inte hur denna etik skall skapas. De olika världsreligionerna har sina egna etiska och moraliska tankesätt, och i denna otydliga beskrivning av målen kan man tolka det som att ungdomarna ska ta den etik de lär sig från de olika religionerna och utveckla en egen. Denna egna etik skall då självklart överensstämma med det demokratiska ansvar som skolan har samt att den skall vara präglad av västerländsk humanism, som skolan propagerar för. Etiken får en väldigt otydlig förklaring i läroplanerna och kursplaner, för trots att det står att ungdomarna ska utveckla en egen etik vill skolan ändå fostra in dem i ett tänkande och förhållningssätt som det svenska samhället idag redan har. Detta blir väldigt lik den undervisning som kyrkan har bara att skillnaden handlar om teologi i det fallet och i skolans fall en vidare förklaring av samhället och dess grundtankar såsom jämställdhet, demokrati, tolerans och så vidare. Skolan ställs också inför en stor problematik när det gäller objektiviteten i undervisningen kring demokrati, etik och moral då det svenska samhället influerats väldigt

⁷ Larsson, 2007:196.

⁸ <http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3886/titleId/RE1010%20-%20Religionskunskap> – 2010-12-06

mycket av kristen tradition och tro, därav blir det svårt att förneka att man inte har någon koppling till någon religion överhuvudtaget. Visserligen finns det andra religioner som också har liknande aspekter i sitt etik- och moral tänkande, dock har även dessa influerats av tidigare religioner.

Inger Furseth och Pål Repstad har skrivit boken *Religionssociologi – en introduktion* där de ämnar förklara på ett sammanfattat sätt hur sociologiska teorier tolkar religion utifrån bland annat klass-, etnicitets- och genusperspektiv. I boken förklarar de även hur religionspedagogiken vuxit fram och de skriver följande:

Religionspedagogiken förtjänar en egen kommentar här. I många länder har den vuxit fram utifrån kyrkliga behov och har i sådana fall länge ansetts som en användbar teologisk disciplin. Därmed har religionspedagogiken en lång tradition, där den varit tydligt normativ och har sagt något om hur religiös utbildning bör vara. Men i ökande grad har också religionspedagogiken blivit en empirisk vetenskap, som inte är förknippad med någon särskild religiös tro. När religionspedagoger bedriver empirisk forskning använder de samhällsvetenskapliga och historiska metoder på samma sätt som andra empiriska forskare. Ändå finns det nog en tendens till att religionspedagoger oftare än religionssociologer förväntas ge råd om vad staten eller kyrkan bör göra, och bakgrunden till detta är i huvudsak vetenskapshistorisk.⁹

Det är alltså den religionspedagogik som beskrivs av Furseth och Repstad som idag används av skolor när de undervisar i ämnet religionskunskap. De utgår från en vetenskaplig tolkning och ett tillvägagångssätt som inte är kopplat till någon tro och därmed anser man att undervisningen blir objektiv och mer korrekt. Dock måste den mänskliga faktorn, i form av lärarens personliga ställningstagande, tas in i undersökningen. Om läraren själv tillhör en religiös åskådning kanske denne formar undervisningen på det sätt att dennes religion gynnas, detta är självklart en av riskerna dock kan det positiva vara att läraren ger en än mer tydlig och utförlig förklaring av sin religion eftersom han/hon har privilegiet att ta del av religionen från ett inifrånperspektiv.

1.8 Teori

Den teoretiska ansatsen i studien kommer ha en religionssociologisk inriktning med fokus på olika teorier kring religionssociologi, bland annat Max Webers teorier kring religion. Anledningen till att jag kommer använda mig av olika teorier är för att det jag ämnar undersöka

---

⁹ Furseth och Repstad, 2008:20.

inte kan placeras in i någon teoretisk referensram utan snarare att den innefattas av flera faktorer och teorier.

I denna undersökning kommer jag att använda mig av förbestämda definitioner på befintliga begrepp inom religiösa sammanhang. Eftersom undersökningen ämnar belysa hur religiösa ungdomar upplever religionsundervisningen inom olika institutioner och hur den påverkar dem är det väsentligt att definiera begreppet *religion* samt begreppet *religiös*. Furseth och Repstad har en rätt så extrem uppfattning om vad termen *religiös* innefattar och deras definition är följande: ”I intellektuella, rationalistiska miljöer kan ”religiös” komma att betyda något i riktning av naiv eller fanatisk.”¹⁰. Denna definition av termen *religiös* kan leda till att ungdomar i skolorna som anser sig vara religiösa uppfattas som lättlurade i den bemärkelsen att de blivit påverkade av sin familj eller religiösa ledare eller att de är extremister som utövar sin tro på ett sätt som anses olämpligt. Många kan även tolka det som att eleverna saknar någon form av kritisk tänkande eftersom de är fostrade in i den tro de har och därför har de inte fått möjlighet att vara objektiva i sin förståelse av deras tro. Repstad bekräftar detta i sin definition av religion, som han tagit från Thomas Luckmann som är en välkänd tysk religionssociolog.

Människor utvecklar sin självförståelse genom att placera sig i en meningsfull helhet. De utformar en referensram för tolkning av verkligheten. Utifrån denna definition kan Luckmann skilja mellan religion i vid mening, som han i det närmaste räknar som en mänsklig konstant, och sociala, institutionaliserade former för kyrkoanknuten religion, som han hävdar är på defensiven i moderna samhällen.¹¹

Denna referensram får de från sina föräldrar och kyrkan i tidig ålder därav blir deras tolkning av verkligheten färgad av deras tro, och genom att inte ha fått möjligheten som unga att vara objektiva inom sin tro begränsas deras tolkning av verkligheten ytterligare. Ungdomarnas religion är strukturerad av kyrkans uppfattning om vad som anses vara en sanning och därav blir kyrkan den institution som bäst uppfattar verkligheten, enligt ungdomarna. Detta tänkande stärks av den amerikanske religionsforskaren Milton Yinger när han förklarar religion enligt följande: ”Religion är ett system av trosföreställningar och praxisformer som människor får hjälp av för att kämpa med de djupaste (ultimate) problemen i den mänskliga tillvaron...”¹². Här belyses att

---

¹⁰ Furseth och Repstad, 2008:27.

¹¹ Ibid. 2008:34.

¹² Ibid. 2008:34.

förutom de trosföreställningar som ungdomarna fostras in i så finns det även sedvänjor som de lär sig att använda sig av för att lösa deras problem. De problemen som Yinger talar om är följande:

Hur skall vi förhålla oss till dödens faktum? Har livet någon egentlig mening, trots allt lidande, ändlösa besvikelser och tragedier? Hur kan vi komma till rätta med de krafter som pressar sig in på oss och hotar vår livslust och vår hälsa, och hotar vårt fortsatta liv och vår tillvaro i de grupper vi ingår i – krafter som vår empiriska kunskap inte räcker till för att komma till rätta med? Hur kan vi lyckas kontrollera vår förmåga till fiendskap och vår självupptagenhet så pass att de grupper vi lever i kan hållas ihop? – Utan dem skulle ju livet vara omöjligt!¹³.

Som Yinger tydligt uppmärksammar är det stora problem som religionen anser sig ha svar på, men en aspekt som är viktig att belysa är att dessa problem är relevanta i dagens skolor och oftast innefattas i etikundervisningen i skolorna. Dock har skolorna en annan infallsvinkel än religionen men det är ändå samma problem som man försöker lösa. Ur religionens infallsvinkel är det ett väldigt ensidigt tänkande som belyses och oftast brukar det finnas en enda sanning om hur problemet löses, det vill säga den befintliga religionens sanning till exempel kristendom. Med detta menar jag att den ena religionen påstår att de andra religionerna har fel och detta belyses än en gång av Furseth och Repstad: ”Ett exempel kan vara när en religionsdefinition framställer den egna religiösa traditionen som den normala formen för religiositet. Därmed kan andra religioner framstå som främmande och avvikande, som något som måste förklaras och kanske till och med kontrolleras.”¹⁴. Det är endast den befintliga religionens metoder och sanningar som anses vara ”norm” medan de andra religionerna är okontrollerbara, därav blir det väldigt ensidiga förklaringar och sedvänjor som presenteras som lösningar på problem.

Spridningen av detta handlande och tänkande formas genom kommunikation och relationer som skapas mellan ungdomar och religiösa ledare och det är när envägskommunikationen, det vill säga från präst till ungdom, sker som ungdomen påverkas som mest. Kommunikationen har ett specifikt meningsbärande som ungdomen påverkas av och detta belyses av Peter Beyer. Beyer skriver i sin artikel “Religion as communication: on Niklas Luhmann, the religion of society”, som handlar om Niklas Luhmanns teorier kring kommunikation och religion, följande när det gäller meningsbärande inom kommunikation. “[C]ommunications and the meanings that they carry construct themselves in their own terms; their relation to ‘reality’ is thereby constructed in

---

¹³ Furseth och Repstad, 2008:34.

¹⁴ Ibid. 2008:27.

them and through them; and if communication ceases, so does society.”¹⁵. Beyer bekräftar att den verklighet som ungdomarna skapar och lever i blir konstruerad av dem genom den kommunikation som förs mellan dem och de som representerar deras tro, det vill säga präster och biskopar.

Detta kan uppfattas som att prästerna och biskoparna har en sorts makt över situationen som uppstår och makt är något Pierre Bourdieu talar om. Den makt som Bourdieu talar om, som enligt mig till exempel prästerskapet inom kristendomen fått, kan förklaras i denna kontext som att den är självåsamkad genom att de troende bibehåller och följer de existerande religiösa intressena, och detta i enlighet med Bourdieus teori. Han menar att strävan efter religiös makt hänger ihop med strävan efter religiös legitimitet, detta genom att makten för till exempel prästerna förutsätter att de har en religiös habitus och denna habitus består av den historia som kyrkan och religionen har. Prästerskapet blir, enligt hans teori och mig själv, påtvingade denna habitus och därav får de den religiösa makten¹⁶. Furseth beskriver hur även Max Weber instämmer att detta är ett resultat eller en konsekvens av historiska processer som skett av människorna inom religionens ramar: ”När det gäller religionens innehåll, betonar Weber att religiösa system består av mänskliga värden och är resultat av historiska processer. Å ena sidan pekar han ofta på situationer, där idéer uttrycker materiella intressen på ett direkt sätt. Å andra sidan ser han också på situationer, där ideologi påverkar social förändring.”¹⁷.

Dessa religiösa system har också en social påverkan och de förändrar de sätt ungdomarna kommer att handla på i verkligheten. Denna verklighet kommer att ifrågasättas när eleverna väl kommer till skolan, som har ett kritiskt tillvägagångssätt när det gäller att studera religioner. Skolan ämnar uppfostra eleverna in i ett kritiskt tänkande vilket leder till att dessa religiösa ungdomar kommer att ifrågasätta sin verklighet och sanning för att på sikt anamma en ”kristen tradition och västerländsk humanism”¹⁸ som skolan ämnar lära ut. Denna kristna tradition kan dock inte tolkas på ett enkelt eller självklart sätt eftersom det finns olika grenar inom kristendomen, varav den ortodoxa och katolska kyrkan inte har samma traditioner som den protestantiska. Därför kan det uppstå en svårighet, nämligen att eleverna utsätts för olika konfessioner av kristendom, och för de religiösa ortodoxa eleverna kan detta komma att bli ett

---

¹⁵ Beyer, 2000:101

¹⁶ Furseth och Repstad, 2008:86.

¹⁷ Ibid. 2008:54.

¹⁸ Skolverket, 2009:3.

hinder, för att för dem finns bara en enda sanning, när de skall rannsaka sin tro och förstå vilken kristendom som då är den ”sanna”.

Den undervisningen som sker i kyrkan rättfärdigas av Max Weber, enligt Daniel L. Pals, när han förklarar följande kring uppkomsten av den rådande undervisningsstruktur som finns i kyrkorna. Pals skriver följande gällande hur Weber hävdar att undervisningen i kyrkan kan rättfärdigas och hur den bäst kan förstås:

After the death of Jesus, for example, it fell to the twelve apostles, then to the Church fathers, and later to the priests and bishops of the Catholic Church to make his charisma routine by molding it into institutional systems, by giving it fixed forms that would make it last. In this way, the priestly bureaucracy, by nature opposed to the unpredictable inspirations of prophecy, can become the prophet's best ally after his death. Only a conservative bureaucratic system—aimed at maintaining the prophet's truth (now that it has won following)—can frame his message into a system of teaching and administration that will be able to guide an ever-enlarging community /.../ of followers through the ages. This structural support comes at a price, of course, for bureaucracies tend to smother the fires of the spirit.¹⁹

Enligt Pals tydliggör Weber att det endast genom ett konservativt byråkratiskt system, som skapats och verkar än idag, med präster och biskopar som undervisningen av tron kan bibehålla sin sanningshalt. Detta förstärker den tradition som katolska och ortodoxa kyrkan har, där de grundar mycket av sin tradition på den apostoliska successionen. Dock har detta system konsekvenser enligt Weber och det är att tron kan tappa sin glöd i all den formalitet som skapas genom systemet, och den glöden eller karisman syns tydligt hos de protestantiska kyrkorna idag som inte grundar sig på den apostoliska successionen och därav inte är lika traditionsbundna som de andra kyrkorna.

2 Material

2.1 *Forskningsöversikt*

Det tidigare forskningsfältet kring min undersökning är inte brett. Den forskning som jag funnit är gjord på 80- och 90-talet, dock representerar den forskningen endast elevers uppfattning om religionsundervisningen. Ingen tidigare forskning har gjorts gällande syrisk-ortodoxa elevers uppfattningar om religionskunskaps undervisning och dess påverkan på dem. Därmed berör inte den tidigare forskningen egentligen min undersökning helt och hållet men de är inne på samma

---

¹⁹ Pals, 2006:168.

fält och därför finner jag en relevans i att presentera dem även om jag inte använt mig av alla dem. Jag kommer alltså att tillföra en ny problematik inom fältet religionskunskapsundervisning, och det är hur syrisk-ortodoxa ungdomar påverkas av de skillnader som finns inom undervisningen i kyrkor och skolor.

Boken *Religion i skolan – men hur?* är skriven av Birgit Lendahls 1986. Det Lendahls väljer att lyfta fram i sin bok är de svårigheter som kan uppstå inom religionsundervisningen samt hur vi bör utgå från eleverna för att söka deras livsfrågor. Förutom detta lyfts även livsåskådningar upp och huruvida dessa påverkar eleverna och om de utvecklar egna. En aspekt som är viktig att ta hänsyn till i samband med denna bok är att vid den tiden undersökningarna genomfördes så var skolsystemet annorlunda jämfört med dagens skolsystem. Därför kan ingen större lärdom dras av detta material dock är metoderna för undersökningen användbara även i min undersökning.

Boken *Tolkning och tillämpning – en religionsdidaktisk modell för bibelundervisning* är skriven av Göte Olingdahl 1988. Denna bok innefattar en empirisk undersökning av dåvarande religionsundervisning och är därför lik den undersökning jag vill göra på nuvarande undervisning. I denna undersökning så är det Bibeln som står i fokus då Olingdahl har velat kolla på vad eleverna förstår av bibeltexterna samt hur de relaterar till dem. Det som gör att undersökningen inte riktigt kan liknas vid min är att skolorna vid den tiden undersökningen gjordes hade bibelundervisning, vilket dagens skolor inte har. Hans studie var dock väldigt omfattande och den innefattades av empiriska undersökningar på 396 elever runtom i Sverige. Han hade förbestämt att kolla på Filemonbrevet i Nya testamentet under sin undersökning och inte hela Bibeln.

Häften för didaktiska studier är en skriftserie som gavs ut av Stockholms Universitet mellan åren 1987-2003. 1995 gav man ut uppsatsen *Hur formars undervisning?* av Björn Falkevall, denna undersökning handlande om hur lärare uppfattade sitt eget handlande inom religionskunskaps ämnet. Det vill säga att forskningsproblemet i denna studie är hur lärarna formar sin undervisning och hur de tänker kring undervisningen inom deras ämne. Detta liknar till viss del min studie, förutom den självklara aspekten att han undersökt lärare medan jag undersökt elever. Han har använt sig av ostrukturerade intervjuer, förutom detta har han kollat på bland annat läroböckerna och läroplanerna för att tolka resultatet. Undersökningen innefattades av nitton lärare i religionskunskap där ett av kriterierna var att de skulle vara högskoleutbildade lärare samt att de hade minst en ämneskollega.

Jag har även tittat på två c-uppsatser som skrivits av elever från Södertörns Högskola. Den första av dem heter ”Religionsundervisning idag – en studie av elevers och lärares uppfattning” och den handlar om lärare och elevers uppfattningar om religionsundervisningen i skolan. C-uppsatsen är skriven av Stefan Storränk. Han har frågat respondenterna om hur de tycker att religionsundervisning skall genomföras samt deras syn på ”tro”. Han utförde enkätundersökningen på 152 elever medan han endast hade åtta lärare, och samtidigt utförde han intervjuer dock endast med fem av eleverna. Denna forskning berör inte min forskning särskilt mycket då han inte fokuserar på de religiösa eleverna och hur de påverkas av och upplever skillnaden av undervisning jämfört med den de får i kyrkan.

Den andra c-uppsatsen heter ”Objektivitet! – En studie om problem i dagens svenska religionsundervisning”. Sandra Andersson är författaren till C-uppsatsen och syftet med hennes studie var framhåva problematiken med att religionsundervisningen behöver anpassas så den passar alla elever trots deras olika bakgrund. Objektiviteten och dess påverkan på lärare är det som står i fokus i uppsatsen. Hon intervjuade fyra stycken högstadielärare. Det Andersson kom fram till var att det främst var lärarnas och elevernas intresse som avgjorde vad som togs med i religionskunskapslektionerna, och inte att det var icke objektiva. Detta kan dock även vara problematiskt, argumenterar hon, då det kan betyda att lärarna väljer att berätta om deras egna trosuppfattningar vilket kan påverka undervisningen, samt att urvalet av material påverkas av detta. Anderssons forskning kan vara relevant för min forskning då hon belyser lärarnas påverkan, dock är inte denna faktor en huvuddel i min undersökning.

2.2 Observationer i den syrisk-ortodoxa kyrkan

Undersökningen krävde att jag skulle besöka kyrkor för att observera hur de håller i sin undervisning, för att sedan jämföra detta mot skolverkets kurs- och läroplan. Kyrkorna har, trots sin tradition av strikthet och noggrannhet, för närvarande ingen mall eller plan för hur undervisningen för ungdomar skall gå till. Därför kan det sägas att de fortfarande är i en experimental fas vad gäller strukturen kring undervisningen. I mina observationer hade jag som mål att titta på hur undervisningen gick till, vad som lärdes ut, vad för material de använde sig av samt hur deras lärare i kyrkorna var. De kyrkor jag valde att besöka är St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka i Hallonbergen (norra Stockholm) och St. Jacob syrisk-ortodoxa Katedral i Hovsjö, Södertälje (södra Stockholm). Anledningen till att jag valde just dessa kyrkor var för att de har

den mest etablerade undervisningen av alla de ortodoxa kyrkorna i Stockholmsområdet. Observationsrapporterna finns som bilagor till denna undersökning, på grund av brist på utrymme i uppsatsen, och de hittas i *Bilaga 2*.

2.3 Undervisningen av religion i de kommunala skolorna

I det skede som undersökningen gjordes och skrevs höll man på att fastställa nya läroplaner i skolorna och kursplaner för religionskunskap. Jag har dock förhållit mig till de ”gamla” kurs- och läroplanerna för att det är dessa som eleverna i undersökningen är berörda av. Den nuvarande kursplanen för religionskunskap kräver följande:

Utbildningen i ämnet religionskunskap syftar till att ge möjligheter att reflektera över existentiella och etiska frågor ur olika perspektiv samt till att ge ökad förståelse för att andra kan komma till andra tolkningar än den egna.

Ämnet religionskunskap syftar till att ge kunskaper om trons innehåll och traditioner inom olika religioner och andra livsåskådningar och skapa medvetenhet om att begrepp, kunskaper och analysredskap behövs för att kunna värdera och ta ställning. Utbildningen ger därmed fördjupade kunskaper samt ökad förståelse för människor med olika religioner och livsåskådningar.

Behovet av en medveten etik baserad på en i samhället allmänt accepterad värdegrund blir allt tydligare både för den enskilde och för samhället. Syftet med ämnet är att ge kunskaper om olika uppfattningar i etiska frågor, som möter den enskilde i samhället, analyserade i ett individuellt och ett socialt perspektiv.²⁰

Denna beskrivning visar tydligt att man inte tar ställning för någon särskild religiös åskådning, utan att man är neutral och istället fokuserar på förståelse för andra religioner. Det mest intressanta, med tanke på undersökningens syfte, i denna text ovan från skolverket är meningen ”...skapa medvetenhet om att begrepp, kunskaper och analysredskap behövs för att kunna värdera och ta ställning.”²¹. Dessa kunskaper och begrepp skall alltså inläras från ett utifrånperspektiv för att sedan tolka ett inifrånperspektiv med hjälp av analysredskap. Kursplanen för religionskunskap hävdar alltså följande: ”Ämnet religionskunskap syftar till att ge kunskaper om trons innehåll och traditioner inom olika religioner”²². Om skolan endast väljer att vara kritisk

²⁰ <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap> 2010-12-06

²¹ <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap> 2010-12-06

²² <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap> 2010-12-06

till huruvida saker inom tron är sanna eller inte så glömmar man, som den neutrala och icke-konfessionella institution man är, bort att man ska ge kunskaper om trons innehåll.

I kursplanen för religionskunskap på gymnasienivå står även följande gällande vad som förväntas av eleverna: ”utvecklar sina insikter i kristendomens och andra världsreligioners och livsåskådningars huvudtankar, värderingar, traditioner, uttrycksformer och urkunder”²³. Denna mening är okänd och det har debatterats vilt om den under 2000-talet. Anledningen till diskussionerna är att vissa anser att kristendomen inte borde ha någon särställning jämfört med de andra religionerna. Dock så är fallet så om man skall följa kursplanen och med tanke på den särställningen kan det lyftas fram att de tre stora inriktningarna inom kristendomen borde ha mer tid under undervisningstimmarna eftersom den religionen prioriteras av kursplanen. Självklart är inte detta en jämställd eller rättvis tolkning, men dock en tolkning som kan göras utifrån det som står. Det sista jag tar upp i denna del av granskningen av kurs- och läroplaner är följande: ”I Sverige har länge den tradition som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism styrt tolkningen av värdegrunden.”²⁴. Kursplanen hävdar alltså att det är kristen tradition, inte protestantisk kristen tradition, som legat till grund för hur man tolkat värdegrunden och därav bör alla aspekter av kristendomen tas in.

2.4 Intervjuer

Intervjuerna gick till på så sätt att jag bokade tid med personerna för att träffa dem och intervjua dem muntligt. Jag hade med mig en diktafon för att spela in intervjuerna, detta efter att informanten godkänt inspelningen, och anledningen till att jag använde mig av en diktafon är för att jag ansåg att intervjuerna hade förlorat mycket av sitt innehåll och fakta om jag skulle ha skrivit ner svaren med papper och penna istället. Informanterna är fullständigt anonyma och de flesta intervjuerna gjordes enskilt med endast mig och respondenten ensamma, dock kunde vi befinna oss i offentliga miljöer. En av intervjuerna, med två tjejer från Botkyrka, gjordes med båda tjejerna i samma rum men varje intervju skedde enskilt. Tjejerna kände att det var bekvämare för dem om de satt tillsammans och hur mycket det påverkade deras svar på frågorna är svårt att säga, men baserat på de svar jag fått från dem kan det sägas att de var frispråkiga. Intervjuerna kommer att presenteras enligt kronologisk ordning baserat på när intervjuerna

²³ <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap> 2010-12-07

²⁴ <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap> 2010-12-07

utfördes, det vill säga att den första intervjun som genomfördes är den första som presenteras och så vidare.

Intervju med Man A, 18 år från St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka i Hallonbergen, Solna Gymnasium.

Intervjun med Man A gjordes i en lokal i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka i Hallonbergen centrum, och endast jag och han befann oss i rummet. Anledningen till att platsen var kyrkolokalen var för att informanten begärde detta då det underlättade för honom. Här nedan följer ett sammandrag av de svar som är relevanta för min analys.

Inledningsvis ansåg Man A att lärarna medvetet valde att tala negativt om kristendomen eftersom han påstod att de lyfte fram det fina i dem andra religionerna medan de fokuserade på det negativa inom kristendomen.

Dom försöker få, få det att se ut som att kristendomen är /.../ för sträng, istället för att berätta det fina om den. /.../ Islam var det mer 'åh vad vackert, vad fint' de vågade inte snacka så mycket dåligt om den /.../ Det var enklare för läraren att prata dåligt om kristendomen. När jag satt där så blev jag sådär 'kom igen det är inte bara negativt om det här'.

När det gällde kyrkan ansåg han att det var negativt att man endast exponeras för ett perspektiv, alltså det syrisk-ortodoxa. Han ville hellre att man får ta del av de andra inriktningarnas perspektiv även i kyrkan. "Det som är negativt kanske är att man inte får andra perspektiv. /.../ [I] kyrkan hör man bara alltså på en sida till exempel kristen ortodox, syrisk-ortodox.". Man A anser att informationen, som ges på lektionerna i skolan, inte är tillräcklig och beklagar att läroboken inte innehåller mer fakta om kristendomen samt att läraren inte anstränger sig för att ordna fram fakta utan överlåter det åt eleverna själva. "Det är det som är lite synd att om man läser en bok så vill man alltså /.../ veta mer, men man får inte göra det, man får inte veta mer om till exempel religionen. /.../ Vill vi veta mer så måste vi ta reda på det själv. Det är det som är lite negativt också att han inte letar fram kanske andra saker.". När det gäller material som de får i kyrkan säger Man A att de inte är något specifikt material de blir tilldelade utan det sker sällan: "Ja, till exempel när vi pratade om sakramenten så fick vi papper eller häften, som stod om dem utifrån alltså syrisk-ortodox. Vi får papper och sånt vi kan läsa hemma. /.../ Det finns folk som antecknar [från föreläsningarna] och lägger upp det på hemsidan /.../ om man vill läsa.". Han betonar än en gång att kyrkan fokuserar på det positiva medan skolan fokuserar på det

negativa, dock betonar han inte vilken som är mest korrekt utan att han själv får dra slutsatser senare efter att ha undersökt frågan djupare.

I skolan lär jag mig om /.../ alla andra inriktningar och själva grunderna och sånt. Jag lär mig kanske om det finns någon negativ bild, om det negativa, till skillnad från kyrkan där jag lär mig bara det positiva. Så jag lär mig men sen får jag väl själv kolla på dem båda jag lärt mig om och så får jag väl dra egna slutsatser.

Jag tycker enkelt kyrkan för där är det mer positivt. Jag [ser] kristendomen som en positiv religion, jag ser den inte som en negativ, absolut inte. Det jag lär mig i kyrkan är alltid positivt, nästan.

Skolan lägger för mycket fokus på det negativa enligt Man A och det som är mest orättvist enligt honom är att samma negativa kritik, som lyfts upp mot kristendomen, inte riktas mot de andra religionerna. Han upplever det som att hans lärare endast försöker motbevisa kristendomen.

[D]om tar upp lite mer av det negativa och /.../ bristerna, alltså till exempel när nått går emot religionen och när någon vetenskaplig grej bevisar någonting som går emot religionen då tar vi upp det ganska mycket. Men vi gjorde inte det på dem andra religionerna kändes det som, så det kändes lite konstigt såhär, 'försöker han motbevisa det hela tiden eller?'

Samtidigt menar han att den undervisning han fått om islam har gjort honom mer demokratisk för att han hade förutfattade meningar om islam sedan tidigare, men nu har han fått mer kunskap genom skolans undervisning. Han säger: "Ja men jag skulle säga att det är mer att jag inte är lika rasistisk mot andra religioner. /.../ Om dem skulle [säga] till exempel 'jag kan inte äta det här för jag fastar', då förstår jag varför, okej fastan är viktig för dem". När det gällde om han hade förutfattade meningar om religionskunskapsundervisningen tydliggjorde han att han visste att det skulle uppstå problem under lektionerna. "Jag tänkte mer: 'nu jävlar kommer det smälla när dem snackar skit om islam'. /.../ Jag var mer såhär: 'det kommer bli så jävla mycket tjafs och folk kommer bli ovänner, och folk kommer börja tjafsa med varandra'.". Han var alltså förbered på att det skulle uppstå problem under lektionerna, utan att någon påverkat honom att tro det, enligt honom själv. En annan faktor som är viktig, enligt honom själv, är att det inte går att tala om religion "utan att någon blir upprörd.". Han bekräftade även att hans förutfattade meningar om undervisningen sedan visade sig stämma när han väl deltog i undervisningen.

Intervju med Kvinna A, 18 år från St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje, Tumba Gymnasium.

Intervjun med Kvinna A gjordes i Tumba Gymnasiums skollokaler, tillsammans med mig och henne fanns även kvinna B. Här nedan följer ett sammandrag av de svar som är relevanta för min analys.

Undervisningen i kyrkan har påverkat henne till att våga diskutera hennes religion, genom att hon fått mer kunskap. När det gäller hur undervisningen i skolan påverkat henne säger hon följande: ”Det som man får veta i skolan det är inget som påverkar ens livsstil. /.../ Det är bara fakta. Det jag får lära mig i kyrkan det är mer hur jag lever som människa, hur jag ska se på saker och ting.”. Hon tycker också att lärarna har svårt att förmedla rätt kunskap om kristendomen eftersom de inte har tillräckligt med kunskap om ämnet: ”...det är svårt att förmedla något som man riktigt inte vet någonting om.”. Kvinnan lade stor fokus på faktorer som försvårar undervisningen och en sådan var språket. Hon menar att vissa uttryck som finns inom religionen blir svåra att översätta till svenska på ett bra och rätt sätt. Hon ger följande exempel:

[D]et finns ett uttryck som heter Gudsfruktan, /.../man ska utgå från att Gud finns överallt och att man ska agera så att det blir bra, han säger att du ska inte vara en ond människa eller så. Om en lärare skall förklara något sånt för en svensk: du skall vara rädd för Gud, det låter ju helt fel och min lärare förstår sig själv inte på det uttrycket, så där var vi som är från mellanöstern tvungna att hoppa in och förklara.

Kvinnan tyckte det var felaktigt att läraren fick det att låta som ”...att man skall vara rädd för Gud.”.

Intervju med Kvinna B, 18 år från St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje, Tumba Gymnasium.

Intervjun med Kvinna B gjordes också i Tumba Gymnasiums skollokaler, tillsammans med mig och henne fanns även Kvinna A. Här nedan följer ett sammandrag av de svar som är relevanta för min analys.

Även hon lyfte upp problematiken med språket då hon anser att den syrisk-ortodoxa kyrkan innehar en del av sin tro och tradition genom språket. ”Att prata om kristendomen på svenska är för mig jättekonstigt, det är för att man inte kan uttrycka sig på samma sätt.”. Hon menar även att det talade ordet i tron inte alltid är det samma som praktiken. ”Vi praktiserar religionen på ett annat sätt än vad som sägs. /.../ När man säger något om religionen, kristendomen, [så är] det inte samma sak som att utöva den.”.

Objektiviteten för henne är viktig och det är en nackdel med undervisningen i kyrkan enligt henne: ”Jag tycker det är jätteviktigt att vara objektiv också ibland och det /.../ är en risk att i kyrkan så får man inte ett objektivt svar på vissa grejer.”. Undervisningen i kyrkan har gett Kvinna B det ideal som hon anser att en människa bör leva efter: ”Jag som kristen alltså sättet jag lever på, den personen jag vill vara, /.../ det idealet har jag fått från kyrkan och det tycker jag är det rätta.”. Samt att hon har blivit en bättre samhällsmedborgare tack vare undervisningen i kyrkan, inte i skolan: ”Jag som person har påverkats av kyrkan och personen ”jag” agerar ju i ett samhälle. Jag betar mig på ett visst sätt mot olika människor tack vare undervisningen i kyrkan.”.

Intervju med Kvinna C, 18 år från St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka i Hallonbergen, SAM-gymnasiet i Järfälla.

Intervjun med Kvinna D gjordes i St. Petrus kyrkolokaler i Hallonbergen, vi satt ensamma i en lokal och intervjun skedde efter deras bibelstund. Här nedan följer ett sammandrag av de svar som är relevanta för min analys.

Hon upplever religionsundervisningen i kyrkan både bra och dåligt och en av de dåliga upplevelserna är: ”Ibland kan det också va jobbigt därför att föreläsarna kan ibland liksom säga vissa saker som inte, till exempel jag anser är sanna.”. Därmed förankrar hon att hennes eget tankesätt och sanning fortfarande spelar stor roll, och därför låter hon sig inte påverkas av allt det föreläsarna säger. Denna problematik fortsätter inne i skolan då hon inte längre har tillit till sin lärare för att hon undervisat fel fakta om kristendomen, enligt Kvinna C, och därav funderar hon konstant om läraren undervisar fel fakta om de andra religionerna också.

Det är också dåligt att, till exempel jag har märkt [att] min lärare kan undervisa felaktiga saker om kristendomen. Till exempel hon sa att Bibeln inte är Guds ord, det är verkligen felaktigt. Så ibland kan jag sitta där liksom och tänka till exempel om hur undervisningen om buddhismen, som jag inte kan så mycket om, då kan jag sitta och tänka: men är det här verkligen sant? Anser buddhismen så? /.../ jag litar inte fullständigt på det hon säger, och det är väldigt jobbigt.

Hon är väldigt konsekvent i sitt tänkande och det bevisas när hon lyfter fram att det är viktigt att föreläsarna i kyrkan också talar rätt om religionen. De kan ibland bli för personliga i sitt tolkande enligt henne och om fel tolkning ges då kan ungdomarna påverkas negativt av det. ”Dåligt med kyrkan, det är det här med att föreläsarna kan bli personliga och /.../ deras tolkning

kan vara fel /.../ jag tycker det är väldigt viktigt att de säger rätt saker för det handlar ändå om vår tro och om de skulle säga fel saker så kan andra ta till sig det, och då kan det bli ett problem.”

För Kvinna C är orsakerna till varför saker sker otroligt viktiga för att kunna förstå en religion och hon anser att skolan saknar denna aspekt, då de endast berättar att saker sker men inte varför de sker.

[D]om flesta religioner handlar om symboler. /.../ alltså till exempel judendomen det här med Moses /.../ det här med att de strök blod över dörrarna. Läraren säger inte /.../ anledningen till varför. /.../ Det tycker jag är dåligt för hon förklarar inte riktigt varför det är så. Jag tycker det är viktigt att behöva veta varför, för att kunna förstå religionen. /.../ Man får inte reda på symbolerna, det tycker jag är synd.

Ikoner var den symbol som fick beskriva hela den ortodoxa kyrkan, berättar Kvinna C, när de läste om inriktningen under undervisningen om kristendomen. ”Jag kan säga så här /.../ när min lärare undervisade om kristendomen i klassen, det enda hon tog upp om ortodoxa det var att vi har ikoner i vår kyrka /.../ och det tog hon upp därför att hon jämförde den protestantiska kyrkan med den ortodoxa.” Att läraren bara tog upp detta under den delen de jämförde de olika inriktningarna visar på att det saknas fler betydelsefulla saker för de ortodoxa såsom liturgi, sakrament och helgontro. Eftersom hon tydligt visat på att hon inte litar på läraren undrade jag hur hennes lärobok var. När det gäller hur många sidor av kapitlet i hennes lärobok som ägnas åt ortodoxa kyrkan så säger hon: ”...inte mer än tre /.../ och då var det liksom såhär i jämförelse med dem andra kyrkorna.” Än en gång berättar hon att den ortodoxa kyrkan endast presenteras under en jämförelse mellan de olika inriktningarna, alltså inte som en egen inriktning med en egen del i boken. Tilliten till kyrkan är större än tilliten hon känner för skolan och orsaken till det är kunskapen, det vill säga att kyrkan innehar mer kunskap än skolan. Detta säger hon:

Jag har faktiskt mycket mer tillit till undervisningen i kyrkan. /.../

Det är för att jag vet till exempel att min lärare kan vara alltså okunnig inom ämnet och oftast föreläsarna i kyrkan har fördjupat sig inom området, som till exempel vi har flera föreläsare som har studerat inte bara i Sverige utan utomlands också om sin religion, om de olika inriktningarna.

Kvinna C menar att bristen på kunskap i skolan leder till konsekvenser att man slutar söka efter kunskap i skolan, eftersom man inte får den där. Hon menar att kyrkan bidrar med kunskapen därför söker man sig till den institutionen istället för skolan.

Alltså kristendomen som undervisas /.../ i skolan alltså det är mycket mer grundläggande, det är inte alls mycket /.../ såhär typ men varför behövde Jesus lärjungar? /.../ Man hittar inte svaret där, och i och med att man inte hittar svaret så är inte [skolan] någonstans man kan söka, men liksom det tar slut på kunskap. Men oftast har så kyrkan de flesta svaren.

Dock berättar hon att hon blivit lite mer öppen till de andra religionerna efter att ha lärt sig lite grundläggande fakta om dem. Även om det inte nödvändigtvis är mycket fakta, som hon hävdade tidigare, anser hon att det finns lite att lära sig ändå. Bland annat är buddhismen en av de religionerna som hon tagit till sig lärdomar av, notera att hon lärt sig av religionen och inte om den.

Till exempel nu, faktiskt, så läser vi kapitlet om buddhismen, och /.../ då fanns det liksom saker där som jag tyckte om, deras såhär tankesätt och då kände jag mig liksom mycket mer öppen för deras religion. /.../

Det kanske finns vissa saker som jag kan använda mig av, alltså det betyder inte att jag ska följa deras religion. /.../ När jag fick lära mig om den religionen då blev jag liksom mycket mer öppen och alltså jämställd.

Undervisningen i skolan har alltså gjort Kvinna C mer öppen och jämställd enligt henne själv och hon anser att hon kan ta lärdom från de andra religionerna. Hon menar att det allmänna tänket om jämställdhet är bra och känner att kyrkan ibland går emot detta tänk genom att bara prioritera sig själva och sina anhängare. Det vill säga att kyrkan propagerar för att de kristna ungdomarna endast skall älska sina egna och detta säger hon om denna problematik:

Jag kan tycka att ibland så blir det faktiskt tvärtom i kyrkan, ibland så blir det att: nej de här är inte kristna. Och då blir det svårt för mig att hantera med dem människorna. Det är en negativ påverkan, att jag liksom håller mig till kristna och kanske blir fördomsfull, men det är ett sätt som jag hanterar det på. Alltså flera gånger i föreläsningarna så säger dem såhär: det inte spelar ingen roll om du är kristen, muslim eller liberal eller vad det än nu kan vara. Det spelar verkligen ingen roll vi ska älska alla liksom och alla har lika mycket värde men när man inser hur fin sin religion är och liksom andra inte ser det då kan man /.../ bli väldigt fördomsfull och det är någonting negativt, väldigt negativt.

Hon menar att kyrkan kan bidra till att skapa fördomar men samtidigt menar hon också att skolan bidrar till att förstärka fördomar. Hon hade förutfattade meningar och fördomar om islam och genom lärarens urval vid en visning av ett filmklipp förstärktes hennes fördomar och hon insåg att hon hade rätt som ogillade islam. ”[I] skolan, så till exempel islam som jag inte har tyckt om sen tidigare, bara fick mig att inse att /.../ jag ogillar den där religionen mer i skolan. Till

exempel min lärare visade en film där en man hade 10 fruar och slog varenda en och sina barn, och han var muslim.”. Detta förstod hon inte varför läraren gjorde och hon förklarade tydligt för mig att de muslimska eleverna i klassen protesterade mot läraren och då var lärarens försvar att detta är endast en tolkning av islam. Kvinna C känner att skolan kan lyfta fram det positiva och det negativa men hon känner att skolan inte borde lyfta fram det negativa just för att radera bort de fördomar som ungdomar har. ”Min lärare kan /.../ lyfta fram både det positiva och negativa i religionen, vilket gör det negativa alltså de negativa fördomarna som jag har, dem stärks bara mer i och med att hon tar upp det negativa.”. Slutligen uttalar hon sig om hennes osäkerhet att diskutera i klassrummet eftersom hon anser att det kan få konsekvenser för hennes betyg. Hon förklarar därmed att hon inte vill delta under kristendomsundervisningen eftersom hon på förhand visste att det skulle uppstå problem:

[J]ag vet inte om det beror på min lärare eller bara själva undervisningen, jag tycker inte om religionslektionerna. Visst dem är väldigt lärorika och intressanta men till exempel /.../ när hon undervisade om kristendomen då var det verkligen såhär: 'jag vill inte gå dit därför jag vet att hon kommer säga någonting fel och om jag kommenterar det så kommer det bli världens liv i klassen och det kommer bli värsta diskussionen och /.../ min lärare kan ge mig ett sämre betyg'.

Intervju med Kvinna D, 18 år från St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka i Hallonbergen, Solna Gymnasium.

Intervjun med Kvinna D gjordes i centrala Stockholm i kafeterian som finns i Åhléns City, vi satt ensamma och gjorde intervjun dock fanns det självklart andra människor i kafeterian. Hon fick välja platsen för intervjun för att hon skulle känna sig bekväm. Här nedan följer ett sammandrag av de svar som är relevanta för min analys.

Kvinna D lyfte fram en viktig aspekt, enligt mig, och det var att det inte stod särskilt mycket om den ortodoxa kyrkan i hennes lärobok, speciellt om nattvarden och ändå fick de uppgifter på sitt prov som berörde nattvarden. Detta sade hon gällande denna problematik: ”Det står ingenting mer specifikt om vår religion, det viktiga i vår religion, till exempel /.../ nattvarden. /.../ Om jag typ inte hade vetat det från till exempel kyrkan då hade jag aldrig kunnat beskriva nattvarden i mitt prov. /.../ Boken sa /.../ ingenting om vad nattvarden var.”. Problematiken innefattade inte endast läroboken utan läraren var en del av denna problematik, då han enligt henne påstod att nattvarden inte är något viktigt för de kristna. Detta skedde då han presenterade sakramenten.

Han presenterade till exempel de sju [sakramenten], katoliker och ortodoxa har sju men protestanter har bara två. /.../ Då började han bara skriva dem, sen när han skrev tre stycken och sen fortsatte han inte och då sa jag till han: 'men det fattas fyra? Om du ändå skall presentera katolicismen och ortodoxin då tycker jag att du skall presentera alltså hela'. Då /.../ skrev han till exempel nattvarden sen började folk fråga kring nattvarden och då sa han typ: 'ja men det är inte så viktigt' en sån kommentar la han. /.../ Det var ju typ då jag började bli rasande och började säga typ: 'det är inte så viktigt? /.../ Det är det viktigaste med vår tro? Hur kan du säga till exempel att det inte är viktigt?' och då började jag förklara vad nattvarden var.

Hon säger att hon trodde att läraren hade kunskapen och visste vad nattvarden innebar men att han inte ville säga. På grund utav detta kände hon sig, som kristen anhängare, orättvist behandlad och när hon försökte förklara hur viktig nattvarden var så möttes hon av motstånd från läraren: "...han visste säkert vad han skulle säga men han sa inte det, och då tyckte jag det var väldigt orättvist. Och då började jag istället säga det och han bad mig två gånger och hålla... alltså att vara tyst, men jag brydde mig inte utan jag fortsätta säga typ att såhär och såhär är det liksom.". På grund utav detta anser hon att kunskapen är väldigt viktig och att föreläsarna i kyrkan är mer kunniga än lärarna i skolan: "Föreläsarna som kommer till vår kyrka är mer kunniga /.../ inom kristendomen."

När det gällde hur hon kände att hon påverkades av skolans undervisning så ansåg hon att bristen på kunskapen som kan förmedlas till eleverna inte är nog för att kunna öka respekten och förståelsen för de andra religionerna. "Jag tycker inte att det är nog med kunskap för att kunna ha den här respekten och förstå andras religioner.". Hon hade dock förutfattade meningar om undervisningen i skolan och detta fick hon av hennes kusin som hade tagit studenten samma år som hon började årskurs 1 i gymnasiet. Detta säger hon om vad hennes kusin sade: "...att jag kommer lära mig det jag till exempel lär mig i kyrkan, sa hon. Det kommer jag aldrig lära mig på /.../ gymnasiets undervisning".

Intervju med Man B, 18 år från St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka i Hallonbergen, Jakobsbergs Gymnasium.

Intervjun med Man B gjordes i centrala Stockholm i kafeterian som finns i Åhléns City, vi satt ensamma och gjorde intervjun, han ville bli intervjuad i samband med att Kvinna D blev intervjuad då han ville underlätta för mig. När Kvinna D var klar så gick hon hem och då

påbörjade jag intervjun med Man B. Här nedan följer ett sammandrag av de svar som är relevanta för min analys.

Han upplever religionskunskapsundervisningen i skolan negativt då han menar att man som kristen får utstå mycket psykisk påfrestning. Han säger att om man under lektionen säger att man är kristen och försöker argumentera för sin tro då "...får man ganska mycket kritik och hör man ganska mycket svordomar.". Förutom detta upplever han även att han får ganska mycket motstånd från sin lärare också och att hon inte är neutral när hon undervisar om kristendomen. Han berättar följande: "Som till exempel när hon först skulle representera vad kristendomen handlar om då sa hon: att Jesus som är så kallad Messias, Guds son, kom ner till jorden och skulle utföra sina uppdrag som 30-åring och så /.../ misslyckades han och dog sedan på korset och det var det, livet om Jesus. Det var allt hon hade att säga om just kristendomen.". Eftersom han anser sig själv vara kunnig inom ämnet menar han att detta inte är en rättvis eller tillräcklig förklaring för att berätta om Jesus liv. På grund utav detta har han påverkats till att inte kunna tro på något av det som det undervisas om i lektionerna. Trots att han gillar att läsa om andra religioner och vill lära sig mer så säger han följande: "Men däremot så vet jag att inte helt fullt ut kan lite på att det hon säger stämmer för att det hon liksom har sagt om kristendomen stämmer inte alls.". Därmed har läraren påverkat hur han uppfattar de kommande lektionerna under religionskunskapen. Förutom den aspekt som berör pålitligheten berättar han att läraren även hånar honom för hans trosuppfattning och han ger oss följande exempel:

Ibland kan hon även på något sätt /.../ skämma ut en, säga rakt emot, som till exempel när jag skulle redovisa om /.../ Kristi himmelfärd. Då började hon säga emot liksom och sånt där och börja fråga såhär: varifrån har du fått dessa hypotetiska teorier ifrån och sånt dära. /.../ Det är liksom som att hon hånar en /.../ mitt i klassrummet framför allihopa, när i själva verket kanske hon har fel och inte vi.

Det är därför han upplever undervisningen i kyrkan som mer positiv då han menar att: "Man får fråga fritt, man får bra kritik tillbaka liksom såhär och man enas liksom om en grej /.../ man kommer alltid fram till en slutsats, hur det ligger till och sånt här.". Dessa svar som han får från kyrkan anser han vara svar från källor som är pålitliga, "...man får alltid reda på saker /.../ från källor som är pålitliga.". Det är framför allt sättet de ansvariga agerar på när någon har en fråga som han upplever positivt. Enligt honom så får man alltid svar på vilken fråga man än har, för att om inte de ansvariga kan svara vid just det tillfället så kommer de skaffa fram svaret och sedan kontakta en för att informera om vad svaret är. Detta säger han: "Dom här personerna tar reda på

det från till exempel en präst och så vidare /.../ sen så hör de av sig och svarar tillbaka hur det är, vad som stämmer och vad som är rätt.”. Eftersom han kände att han inte kunde lita på läraren i skolan: ”Man vet inte ifall man ska lita på just läraren helt och hållet”, så undrade jag om han hade upplevt lektionerna annorlunda ifall det var en annan lärare som höll i dem och var neutral. Då sade han: ”Ja faktiskt, faktiskt, därför att den här läraren brukar väldigt mycket ta in just /.../ sina egna /.../ personliga åsikter och tankar.”. Dock lyfter han upp att det finns negativa aspekter i kyrkan också och en av dem är att man visar hat mot andra religioner, och Man B känner att det inte bör finnas hat i kyrkan. ”Men det dåliga är att ibland brukar folk ta in såhär väldigt mycket personliga åsikter, du vet, om andra religioner /.../ det kan bli väldigt negativt ibland. /.../ Det kan bli lite mycket hatiskt mot alla andra, och man är inte där för att bli hatisk. Men allt detta är bara för att /.../ påpeka på att just kristendomen stämmer.”.

När det gällde läromedel under religionskunskaps lektioner i skolan berättade Man B att man sällan använde läroboken utan att man istället arbetade utifrån en modell som läraren själv utformat. Den fungerade enligt följande: ”Säg till exempel att vi ska dra upp /.../ kristendomen och då /.../ skriver hon upp på tavlan Jesus liv, /.../ [och] massa grejer just inom kristendomen. Sen så varsin grupp tar en grej och så ska man ta reda på det [under] 2 veckor, och sen har man kanske en PowerPoint [presentation].”. Informationen till dessa presentationer skaffades från Internet och andra källor eftersom läroboken knappast användes, ”...vi använder oss i princip nästan ingenting av böckerna.”. I kyrkan får de inte så mycket material förutom Bibeln, de får även en bok som kallas för *Glädjekällan* och där finns massa böner och texter om helgon nedskrivna. Men ett material som Man B tar upp är *Mannakort* och han förklarar dem enligt följande: ”Mannakort är /.../ citat från Bibeln. Mannakort /.../ föreställer en slags hjälp, Gud som ger oss liksom dom här mannakorten och det skall liksom hjälpa oss framöver, någonting som vi behöver.”. Man B berättar vidare att skolan inte hjälper en att utveckla sin religion eftersom de endast hånar viktiga personer såsom Heliga Maria och Jesus men även hela religionen hånas. ”I skolan är det mer så att de till exempel hånar Heliga Maria, hånar Gud, hånar Jesus, hånar hela religionen. /.../ Det är inte så att någon har någon slags respekt, det saknas respekt mot andra religioner just i klassrummet, dels från lärare och elever och där kan man absolut inte utveckla sin religion.”. Det måste finnas respekt för alla religioner anser Man B, även om alla inte tror på samma saker. Diskussionerna i hans klassrum brukar gå väldigt långt, utan att läraren gör något åt saken, och då känner Man B att han måste stå upp för sin religion och försvara den även om

läraren misstycker. Detta säger han om klassrumssituationen: ”Just då så /.../ bryr man sig inte om läraren, ifall hon ska sätta g eller ig eller mvg just på en. /.../ Nej, när det kommer till den graden då bryr man sig inte längre eftersom att läraren /.../ kan inte styra upp den här diskussionen. /.../ Då är man tvungen och liksom ställa upp för sig själv.”. Man B menar att han vet om att hans betyg kommer påverkas av hans diskussioner i klassrummet men ändå väljer han att försvara det han tror på. Han fortsätter vidare med att förklara att skolan, läraren och klassen ”...tar hela religionen som ett skämt”, samt att han inte kan ställa en seriös fråga utan att bli hånad och visad brist på respekt. ”Man blir väldigt arg ibland över lärarna och eleverna. Man ställer dem en seriös fråga som betyder verkligen mycket för en och då sänker dom liksom respekten till noll och börjar håna ens religion. Och det där påverkar mig ganska dåligt för då blir man ganska hatisk just mot sina klasskamrater”. Tack vare den attityd som finns i klassrummet och hos läraren så har Man B blivit hatisk mot sina klasskamrater och han litat inte längre på något av det läraren vill lära ut.

När det gällde kyrkans påverkan och hur han influerats av den berättar han att han anammat det källkritiska tänkandet genom de lektioner han fått av kyrkan. ”...faktiskt så är det så att en föreläsare som kommer till kyrkan, han är väldigt, väldigt, väldigt, väldigt källkritisk. /.../ Där har man liksom sett att det är viktigt med källor liksom /.../ det man lär sig just nu är inte något litet utan det är någonting stort, det är någonting oändligt”. För honom är religionen något väldigt stort och på grund utav detta vill han inte lära sig fel saker därför kollar han upp något han lärt sig även i andra källor för att bekräfta det. Denna princip bibehåller han även när det gäller huruvida han tycker det är bra med fler lärare eller inte. Han tolkar det som att om något skall kunna bevisas så behövs det flera vittnen. Han menar att flera lärare i kyrkan kan representeras som olika källor, och när de kommer med olika material som alla bevisar samma sak då anser han att det är vetenskapligt sant. Eftersom en sak har påvisats genom olika källor och på grund utav detta anser han att det är bättre med fler lärare. Trots allt så känner han att kyrkan inte riktigt förbereder honom för vardagslivet, ”Jag känner liksom att dem förbereder bara inför kristendomen men dem förbereder inte en inför en vardag.”, detta för att dem endast fokuserar sig på sin tro och inte de andra religionerna som finns ute i samhället. Det hat mot andra religioner, som han menar att vissa föreläsare i kyrkan förespråkar, påverkar honom negativt. Han anser att ledarna inte är där för att få ungdomarna att hata och ibland kan deras egen åsikt få vissa av

ungdomarna att bli illa till mods. När det kommer icke-kristna till föreläsningarna, då är föreläsarna försiktiga med vad dem säger enligt Man B.

Intervju med Kvinna E, 18 år från St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje, S:ta Ragnhildgymnasiet.

Intervjun med Kvinna E gjordes genom att jag skickade frågorna till henne via e-post och hon skickade tillbaka svaren via e-post. Detta gjordes för att hon inte hade möjlighet att träffas, enligt henne själv, och därför ansåg jag att detta var det bästa alternativet. Här nedan följer ett sammandrag av de svar som är relevanta för min analys.

En av de mest intressanta kommentarerna under intervjun med Kvinna E var hennes svar angående det som är bra och dåligt i kyrkans undervisning: ”Det som är bra är att kyrkan har mitt förtroende och jag litar på min lärare som kan mer om kristendomen än en riktig lärare från skolan. Det negativa är att alla inte kan det svenska språket.”. Hon lyfter direkt fram att kyrkan har hennes förtroende, dock ger hon ingen förklaring till varför det är så, men skolan får inte samma förtroende. Lärarna i kyrkan är också mer kunniga än de i skolan. Dock är det negativa att alla under lektionerna inte kan svenska, då syftar hon på lärarna som ibland är präster eller biskopar som behöver någon som tolkar åt dem. När det gällde läroboken var hon väldigt tydlig i sitt svar och hon ansåg att: ”Om man skulle satsa mer på kristendomen i läroböckerna skulle det vara orättvist för de andra religionerna.”. Med detta anser hon att det inte finns utrymme nog att fördjupa sig i religionerna. Fördjupningen i undervisningen i kyrkan leder till att hon anser att den undervisningen är mer korrekt, enligt hennes uppfattning, detta eftersom prästerna är involverade och de har ägnat mycket tid åt att studera. Samt att i kyrkan berättar de hur en bör leva medan skolan bara undervisar om ytlig fakta. ”Från kyrkan eftersom prästerna som lär ut har lagt sitt liv på att läsa bibeln, och berätta för de kristna folket hur en kristen ska leva? Osv. medans i skolan får man lära sig ”ytorna” av kristendomen som tex: vad vi tror på? Dem 10 budorden? Osv.”.

Kvinna E berättar att undervisningen i skolan inte påverkar henne särskilt mycket då hon endast studerar mycket för att lyckas på hennes prov och kunna få ett högt betyg, medan kyrkan påverkar henne på ett sätt som gör att hon försöker ändra sitt sätt att leva. ”[J]ag pluggar mer på det jag ska göra eftersom jag vill lyckas på proven, men jag blir inte lika påverkad från skolan som från kyrkan.”. Dock anser hon att hon utvecklats som samhällsmedborgare genom att hon får

ta del av olika religioner från ett annat perspektiv än kyrkans, och därmed kan hon jämföra dessa med sin egen religion och se likheter och skillnader. ”Ja, eftersom jag lär mig inte bara om min religion utan andras och de ger mig en chans att jämföra och se andras religioner från ett annat perspektiv.”. När det gäller lärarna anser hon att det kan vara både bra och dåligt med flera lärare som kyrkan har. Hon menar att flera perspektiv ibland kan gynna undervisningen men hon själv föredrar en och samma lärare då hon anser att det är viktigt att ha en bra relation med sin lärare. Relationsskapet kan skadas av att man byter lärare konstant och därmed kan inget förtroende skapas heller, enligt henne. ”Det kan vara bra att ha olika lärare eftersom de har olika erfarenheter och ser religion från deras perspektiv men jag känner att en lärare räcker. Det skulle kännas konstigt om det kom en ny lärare till varje lektion och då skulle jag också känna att jag inte kan ha en bra relation till honom/henne.”.

Intervju med Man C, 18 år från St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje, Västergårdsgymnasiet.

Intervjun med Man C gjordes i St. Jacobs kyrkolokaler i Södertälje, vi satt ensamma i en lokal och intervjun skedde innan deras bibelstund. Här nedan följer ett sammandrag av de svar från Man C som är relevanta för min analys.

Han var överlag positiv till religionsundervisningen i skolan dock kände han att den var annorlunda från undervisningen i kyrkan för att: ”Jo men det är ju svenskar, och det är inte samma /.../ traditioner och sådär.”. Tradition är något som är viktigt för Man C och han anser att det är framför allt traditionen som är en orsak till skillnaderna i undervisningen. Undervisningen i skolan anser han är bra, ”Genom att [den] ta[r] upp goda sidor för varje [religion]” och inte enbart en enda. Dock uppstår det motsättningar när man talar om kristendomen säger han och motsättningen kommer främst från svenskarna i klassen, ”Som svenskarna dem håller inte med när det gäller kristendomen.”. Han påstår alltså att alla svenskar i klassen inte håller med läraren när denne presenterar de positiva delarna av kristendomen. Det är därför han upplever undervisningen i kyrkan positivt därför att han menar att ”Det är bra för att alla i princip tänker likadant.”. Likheter är bra för gemenskapen hävdar han och det är det som sker i kyrkan.

När det handlar om vilken av undervisningarna han kan relatera till mest säger han att det är skolan för de har mycket skriftliga uppgifter som de tvingas studera in sig på och därav kan han lära sig mer. ”Vi har mycket skriftlig också. /.../ Vi får ju uppgifter så att man lär sig mer, om

man säger så.”. Uppgifter är inget som de får i kyrkans undervisning, därför anser han att han kan relatera mest till skolan. Samt att han känner att skolan har bättre metoder för att lära sig om religioner, han säger: ”Vi besöker olika platser, kollar på filmer, får uppgifter, läser olika böcker. /.../ Det är ett bättre sätt att lära sig.”. I kyrkan däremot är det inte mycket material de får ta del av och enligt honom är det framför allt Bibeln de använder sig av, ”Vi får ju Bibeln att läsa. /.../ Det är det viktigaste, det behöver man läsa. /.../ vi brukar få från kyrkan till exempel olika hymner och sådär, det står ingenting [om det] i skolan, i deras böcker.”.

Han gör en tydlig distinktion mellan undervisningarna när han först berättar att han lär sig mest i skolan för att de studerar in så mycket till deras prov och därav bibehåller han den kunskapen han studerat, dock studerar han endast för att: ”...jag vill bara klara betygen.”. Skolan har lärt honom mer om de andra religionerna men kyrkan har ändrat hans sätt att leva och det tydliggör han när han säger att ”Det är kyrkans jobb det där.”. När jag frågar honom om han påverkats som samhällsmedborgare genom undervisningen han fått i skolan. Kyrkan har ”ändrat mitt sätt att se på folk” säger Man C, samtidigt berättar han att skolan inte påverkat honom alltför mycket eftersom de bara vill ha svar på frågor, de ber inte eleverna att använda sig av det dem lär sig. Det sättet som skolan dock har påverkat honom på handlar om hans attityd gentemot andra religioner, om skolan säger han: ”Den har påverkat mig, man lär sig om andra religioner och det får mig att inte tänka så dåligt om allihopa. Det har jag lärt mig från skolan.”. Skolan har alltså lyckats med att göra honom mer öppen för andra religioner istället för att ha fördomar om dem.

3 Analys

Jag kommer börja med att redogöra för ekvivalenskedjorna inom de båda institutionerna, för att sedan gå vidare med att upplysa skillnaderna och diskutera dessa. Nodalpunkten för båda ekvivalenskedjorna är, enligt mig, *kunskap* då både kyrkan och skolans huvudsakliga uppdrag är att förmedla kunskap. Med kunskap syftar jag på den information som är nödvändig för att förklara religionen. Utifrån denna nodalpunkt skall jag bryta ner ekvivalenskedjorna för att tydliggöra vilka element som anses vara positiva och negativa inom båda institutionerna. De positiva och negativa kedjorna får jag fram genom att belysa grundstenarna i undervisningen inom båda institutionerna. Hur jag definierar dem som negativa och positiva är baserat på det värde som det anses ge utbildning, enligt mig, det vill säga hur det elementet påverkar förmedlingen av *kunskap*.

Om *kunskap* är nodalpunkten då finns det ett antal redan givna element, utifrån en lärande synpunkt, som går att fördela de olika institutionerna. Den syrisk-ortodoxa kyrkan kan tilldelas de positiva elementen ”gemenskap”, ”tradition”, ”sanning”, ”kärlek”, ”tillit”, ”respekt” och ”tro”. Dessa element anser jag vara positiva för att de genererar lärandet i kyrkan och får ungdomarna att uppmuntras till att lära sig mera. De negativa elementen är då ”hierarki”, ”ojämlikhet”, ”partiskhet” och ”oföränderlig” och dessa element är hinder för lärandet i kyrkan, faktorer som hindrar ungdomarnas utveckling och syn på kunskap i kyrkan, därav blir de negativa. Institutionen skolan kan tilldelas de positiva elementen ”jämställdhet”, ”demokrati”, ”objektivitet” och ”vetenskaplighet” och dessa element främjar eleverna att kunna söka kunskap på ett sätt som skolan anser är rätt samt att de tar hänsyn till människor överlag. De negativa elementen ”auktoritär”, ”bedömande”, ”värderande” samt ”obehöriga lärare” kan bidra till att förhindra ungdomars vilja och lust att söka och utveckla sin kunskap i skolan. Nu när dessa element är fördelade skall jag ställa dem mot mitt material, det vill säga den information som informanterna och observationerna givit mig. Jag skall bearbeta ekvivalenskedjorna och nodalpunkten med mina två frågeställningar för undersökningen, detta för att tydliggöra vad som skall framhåvas av analysen. Frågeställningarna var som bekant:

- Vilka skillnader finns i utbildningen av kristendom inom religionskunskapsämnet i skolan och den undervisning religiösa ungdomar får i sin religiösa institution?
- Hur påverkas de religiösa eleverna av skillnaden och hur förhåller sig metoderna och dess skillnader till varandra?

När det gäller den första frågeställningen har jag bearbetat ekvivalenskedjorna utifrån observationerna i kyrkan och kurs- och läroplaner för ämnet religionskunskap i skolan. Detta för att få en objektiv förståelse av hur undervisningen ser ut i skolorna. När det gäller den andra frågeställningen har jag utgått från intervjuerna för att få fram vad subjekten, det vill säga eleverna, upplever om undervisningen och hur de påverkas av den.

3.1 Ekvivalenskedja utifrån frågeställning ett – Kyrkan

Inom kyrkan finns det, som jag tidigare presenterat, både positiva och negativa element. Jag har betat av begreppen i den mån som de kan kopplas till mina observationer då denna del av

analysen ska representera den objektiva, det vill säga den neutrala opartiska observationen, synen av undervisningen i kyrkan utifrån ekvivalenskedjan.

Det första begreppet jag börjar med är elementet ”tillit”. Under alla observationer som gjordes²⁵ var det inte en enda gång någon av ungdomarna frågade föreläsarna/lärarna *om* det läraren pratade om stämde, eller *om* han/hon hade granskat materialet källkritiskt. Det tog för givet att det var så som läraren sade och frågorna som de ställde var istället av karaktären *varför* är det på det viset. Detta är ett ypperligt exempel på den tillit som ungdomarna upplever gentemot kyrkan, så pass att de inte är kritiska mot det dem lär sig. Förutom tilliten är detta ett exempel på elementet ”sanning” med tanke på att majoriteten av ungdomarna tog för givet att det som dem fick lära sig i kyrkan är sanning. Det skall även sägas att en del av föreläsarna, under mina observationer, hänvisade till källor i sitt material som till exempel under föreläsningarna den 2 och 9 december, 2010, i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka i Hallonbergen samt den 30 november, 2010, i St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje. Dock användes knappt någon källa förutom Bibeln, och fallet kan vara som sådant att föreläsarna inte anser att de behöver redovisa källor eftersom ungdomarna inte frågar efter dem.

”Tradition”, som också är ett positivt element, är kanske ett av de viktigaste elementen inom den syrisk-ortodoxa kyrkan. Kyrkan är känd för sin rikedom och sitt arv av traditioner och detta var något som tydligt visade sig i både intervjuerna och observationerna. Under alla observationer jag gjorde så bad man ”Fader Vår” bönen både i början och slutet av lektionen och detta är starkt anknutet till den tradition man har i kyrkan. Observationen torsdagen den 25 november, 2010, i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka i Hallonbergen visade ännu fler av de traditioner som finns i kyrkan²⁶. Den dagen hölls det en meditation och andlig stund, där man mestadels sjöng hymner tillsammans och bad. Bönerna som de bad är böner som funnits i kyrkan sedan den grundades och de anses vara traditionsenliga och därför ber man dem. Meditationen och den andliga stunden var ett tydligt uttryck för hur traditionen lever vidare genom ungdomarna i kyrkan. Även språket är en viktig del av traditionen och alla böner som man bad, bad man på syriska (arameiska). Detta gör man för att betona hur viktigt språket och traditionen är samt att man vill få ungdomarna att fortsätta använda deras hemspråk.

---

²⁵ Se bilaga 2.

²⁶ Se bilaga 2.

Meditationen och den andliga stunden är även ett exempel på ett annat element nämligen ”gemenskap”. Ett genomgående drag som visade sig under alla mina observationer var att alla de ungdomarna som dök upp på lektionerna på ett eller annat sätt var goda vänner med varandra. De kramades och skojade friskt med varandra men framför allt att de kom till kyrkan av egen fri vilja trots det dåliga vädret visar att gemenskapen i kyrkan är stark.

Elementet ”respekt” syns även tydligt under observationen tisdagen den 14 december, 2010, i St. Jacobs syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje då ärkebiskopen för den syrisk-ortodoxa kyrkan i Sverige och Skandinavien skulle hålla i lektionen²⁷. Man samlande alltså in ungdomarna till lektionen en halvtimme innan lektionen egentligen skulle börja just för att man vill respektera ärkebiskopen genom att visa honom att allt var redo för start vid den tid man angivit till honom. Ungdomarna reagerade inte negativt på detta utan istället reagerade de positivt över att ärkebiskopen hade tagit sig tid för att umgås med dem och undervisa dem. Ungdomarna uppförde sig mer respektfullt också, då de i tidigare föreläsningar kanske suttit på ett bekvämare sätt och tagit fram mobiltelefonerna till och från så satt de nu rakryggade och hade blickarna riktade mot biskopen ständigt.

När det gäller ”tro” som element så är den en bidragande faktor för den syrisk-ortodoxa kyrkan, men även alla andra religioner. Observationerna från tisdagen den 23 november, 2010, i St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje, torsdagen den 2 december samt torsdagen den 9 december, 2010, i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka i Hallonbergen visar tydligt att föreläsningarna har ett personligt perspektiv och att de ämnar stärka ungdomarnas tro och därigenom påverka ungdomarnas sätt att leva²⁸. Föreläsningen som hölls den 23 november hade inget specifikt tema utan hon pratade om Jesus och en del av hans undervisning som hon hämtade från Bibeln. Hon fokuserade mycket på ungdomarnas personliga tro och hon poängterade flera gånger att de måste stärka sin tro och förbättra sin relation till Gud. Föreläsningen som hölls den 9 december hade *tålmod* som tema och syftet var att ungdomarna skulle anamma kunskapen som de fick på föreläsningen för att anpassa den till deras befintliga tro och sedan bli mer tålmodiga. Han använde Jesus och Gud som exempel för hur tålmodig man bör vara, och hänvisade till citat i bibeln där det stod om tålmod. Föreläsningen som hölls den 2 december hade som syfte att försöka få ungdomarna att inse att de bör söka Guds vilja och inte sin egen.

---

²⁷ Se bilaga 2.

²⁸ Se bilaga 2.

Det vill säga att det var väldigt stort fokus på deras ”tro”, och hur de bör göra för att förbättra sin ”tro”. Men han talade även om elementet ”kärlek” då han under diskussionsstunden försökte förklara för ungdomarna varför man som kristen behöver Gud i sitt liv. Han hade tidigare också berättat att Gud skapat människan av kärlek och därför bör vi ha kärlek mot andra människor. Citaten han använde förespråkade mycket kärlek. Kärlek var något som fanns med i nästan alla observationer men man talade om det som om det vore en självklarhet, eftersom de anser den vara en av grundstenarna inom kristendomen. Därav integrerade de kärleken på något sätt varje gång de samlades. Dessa observationer visar alltså att ”tro” och ”kärlek” är oerhört viktiga i den syrisk-ortodoxa kyrkan.

De negativa elementen är också en del av nodalpunkten *kunskap* inom den syrisk-ortodoxa kyrkan. Elementet ”hierarki” visade sig också under observationerna och tisdagen den 14 december, 2010, i St. Jacobs Katedral i Södertälje var den förmodligen allra tydligast²⁹. Det var denna dag som ärkebiskopen skulle hålla i lektionen och de ansvariga var väldigt måna om att börja i rätt tid, så pass att de annonserat ut att lektionen skulle börja 30 minuter innan den egentliga starten, och att alla ungdomar var samlade innan ärkebiskopen kom ner, och denna respekt, om man nu vill kalla det för det, visades inte till de andra föreläsarna som fick vänta på ungdomarna. Detta har att göra med den positionen som ärkebiskopen besitter, om han själv krävt detta av ungdomarna eller att de gjort det av eget bevåg gick inte att uttyda men att döma av vad de ansvariga berättade för mig verkar det som att dem har erfarenhet av liknande situationer.

När det gäller elementet ”partisk” syftar jag till att man inte är objektiv utan att man håller fast vid sitt eget synsätt och tänkande, samt förkastar andra teorier. Detta element kan finnas i flertal ställen i mitt material bland annat i observationen som ägde rum tisdagen den 30 november, 2010 i St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje³⁰. Kvinnan som föreläste försökte genom ett vetenskapligt perspektiv styrka bibelberättelsen om skapelsen som återfinns i 1:a Moseboken i Gamla Testamentet. Hon hade ett väldigt kritiskt förhållningssätt gentemot evolutionsläran vilket ungdomarna tydligt kunde uppfatta. Trots sin kritik mot vetenskapen använde kvinnan vetenskapliga metoder för att tydliggöra sitt budskap, nämligen att göra kristendomen mer acceptabel även i vetenskapens värld. Elementet partiskhet visas tydligen i

---

²⁹ Se bilaga 2.

³⁰ Se bilaga 2.

detta exempel som jag precis presenterat och elementet kan bidra till negativa associationer om den syrisk-ortodoxa kyrkan.

Elementet ”ojämlikhet” var förmodligen den svåraste att utmyнна av mina observationer. Under mina observationer fick jag inte ta del av några situationer där ojämlikhet utspelade sig. Det kan finnas förutfattade meningar om att kvinnor inte har samma positioner som män i den syrisk-ortodoxa kyrkan, men mina observationer har visat det finns minst lika många kvinnor som män som föreläser ute i kyrkorna och det är ett prov på att det finns jämlikhet. Det talades heller aldrig om att kristendomen är överordnad någon annan religion under mina observationer, men förmodligen hade min närvaro kanske påverkat lärarna under de föreläsningarna jag observerade. Detta antar jag för att mina intervjuer visat att det råder ett sorts ojämlikhetstänkande gentemot andra religioner. Men dessa presenteras i analysen av ekvivalenskedjan för frågeställning två.

”Oföränderlig” är det sista elementet och med ”oföränderlig” syftar jag på kyrkan som inte är öppen för förändringar utan att den vill bibehålla sina traditioner och riter, vilket kan uppfattas som negativt. Detta visar sig tydligt när det gäller det material som ungdomarna får ta del av under sina lektioner. Oftast så är det bara Bibeln som är källa, i vissa fall har de fått ta del av böcker med böner och mannakort³¹. Det finns alltså inte något akademiskt bearbetat material, på svenska, som ungdomarna kan ta del av, dock finns det på syriska (arameiska). Stunderna då man ber kan också ses som ett hinder för utveckling, då flera av ungdomarna inte förstår syriskan (arameiskan) men ändå ber man på det språket istället för att be på svenska. Dock ska det sägas att översättningar av bönerna finns i böneböckerna som ungdomarna under vissa föreläsningar fick ta del av.

3.2 Ekvivalenskedja utifrån frågeställning ett – Skolan

Nodalpunkten för skolan, som är kunskap, innefattar som tidigare nämnts positiva och negativa element och dessa begrepp skall nu kopplas samman till mitt material. Eftersom jag inte observerat religionskunskapslektioner ute i kommunala skolor, kommer analysen att innefattas av kurs- och läroplanerna för religionskunskap. Detta med utgångspunkt för frågeställning ett och jag börjar med de positiva elementen för att sedan gå vidare till de negativa.

---

³¹ Se bilaga 2.

”Jämställdhet” är ett element som är grundläggande för skolan dock nämns ordet jämställdhet inte i kursplanen för religionskunskap men ordet förståelse nämns. Följande står i kursplanen för religionskunskap: ”Utbildningen ger därmed fördjupade kunskaper samt ökad förståelse för människor med olika religioner och livsåskådningar.³²”. Ökad förståelse för människor med olika livsåskådningar kan förstås som en form av jämställdhet, men även elementet ”demokrati” passar in i det här sammanhanget. Demokratin syns än tydligare i denna mening, ”Behovet av en medveten etik baserad på en i samhället allmänt accepterad värdegrund blir allt tydligare både för den enskilde och för samhället.”³³. Det vill säga att genom att den medvetna etiken skapas kan vi leva i samförstånd och förståelse av varandra i och med att etiken skapas utifrån en allmänt accepterad värdegrund

Elementet ”objektivitet” nämns under rubriken ”Ämnets uppbyggnad och karaktär” i kursplanen för religionskunskap A. Följande står gällande objektivitet:

Under 1960-talet blev grundprincipen att skolans religionsundervisning skulle vara objektiv i den meningen att den sakligt och allsidigt skulle beskriva olika religioner och livsåskådningar. Denna grundprincip har sedan utvecklats vidare inom religionskunskapsundervisningen samtidigt som existentiella frågor om liv och död, ansvar och skuld, liksom etik- och moralfrågor, kommit att spela en allt viktigare roll inom ämnet.³⁴

Objektiviteten målas här upp som att läraren skall undervisa om religion på ett neutralt och allsidigt sätt, dock nämns det inte *hur* läraren skall uppnå denna allsidiga neutrala undervisning. Men det är tydligt från kursplanens håll att läraren inte bör sympatisera med den ena eller andra livsåskådningen utan att denne skall förhålla sig till dem på ett rättvist och opartiskt sätt. Det tydliggörs även i Lpf94 att läraren bör berätta vem det är som står för de värderingar som lyfts upp i undervisningen, ”Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Då värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem.”³⁵

Elementet ”vetenskaplighet” presenteras i kursplanen där man har som mål att eleverna skall anamma ett vetenskapligt tänkande när de analyserar och söker förstå religioner. ”Ämnet religionskunskap syftar till att ge kunskaper om trons innehåll och traditioner inom olika religioner och andra livsåskådningar och skapa medvetenhet om att begrepp, kunskaper och

³² <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap> 2010-12-27

³³ <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap> 2010-12-27

³⁴ <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap> 2010-12-27

³⁵ Skolverket, 2006:4.

analysredskap behövs för att kunna värdera och ta ställning.”³⁶. Det är framför allt påståendet om att det behövs analysredskap för att kunna ta ställning och värdera en religion, som riktar blicken mot ett mer vetenskapligt tänkande. Detta i sig är bra då personen genom dessa metoder kommer fördjupa sig i religionen för att sedan göra en bedömning.

De negativa elementen är också en del av skolan och dess nodalpunkt. Elementet ”auktoritär” syftar till den auktoritet som läraren har i form av sin position som förmedlare av kunskap i klassrummet. I Lpf94 står följande om lärarens uppdrag: ”...klargöra det svenska samhällets grundläggande värden och med eleverna diskutera konflikter mellan dessa värden och faktisk verklighet,”³⁷. Detta visar vilken auktoritet och vilket ansvar läraren har, för att det är läraren som skall klargöra de grundläggande värdena i samhället och den som skall föra diskussionen med eleverna gällande specifika konflikter. Läraren kan välja hur långt diskussionerna skall få gå och kan därför avbryta en elev som anser att den inte fått uttrycka sig eller försvara det den tror på. Auktoriteten hos läraren kan alltså bidra till att denne avgör vad som kommer tas upp under lektionerna och vem som har rätt att diskutera dem.

Elementet ”obehöriga lärare” finns dock inte att hittas någonstans i kurs- och läroplaner, men detta element pratas det flitigt om i intervjuerna som skall presenteras i analysen av skolans ekvivalenskedja för frågeställning två.

Det ”värderande” elementet har som grund att skolan, och framför allt lärarna, är värderande när de egentligen inte skall vara det. De sker alltför ofta, vilket mina intervjuer visat, att lärarna tar in sina egna personliga åsikter och värderar efter eget tyckande och tänkande. När det gäller läroplaner nämns följande i Lpf94: ”...öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa,”³⁸. Det som står är det som krävs av varje lärare dock kanske inte lärarna följer detta. Man kan tolka meningen på olika sätt och att analysera värderingar är något som kan var väldigt farligt om det inte görs på rätt sätt. Om en lärare tvingas analysera värderingen att homosexualitet anses vara fel, vilket ortodoxa kyrkan hävdar, då kan analysen av den värderingen leda till konsekvenser för människor som tillhör den ortodoxa kyrkan men även de neutrala människor som anser motsatsen. Skolan och lärarna bör inte bli personliga i dessa fall och låta deras egna åsikter bli en faktor i analyser, vilket mina intervjuer visat.

³⁶ <http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap> 2010-12-27

³⁷ Skolverket, 2006:13.

³⁸ Ibid. 2006:13.

Det sista negativa elementet är ”bedömande” och detta element kan betyda mycket men jag syftar bland annat på att lärarnas betygssättande kan påverka eleverna negativt då de kan känna att de inte kan uttrycka sig fritt i rädsla av att deras betyg kommer sänkas. I Lpf94 står det att läraren i betygsbedömning bör ”...beakta såväl muntliga som skriftliga bevis på kunskaper”³⁹, detta kan innebära att om en syrisk-ortodox elev argumenterar för sin tro om att homosexualitet är fel då kan läraren tolka detta som en brist på kunskap som eleven yttrat muntligt. Läraren besitter makten över betygen och betygen spelar extremt stor roll för de ungdomar som skall studera vidare på utbildningar i universitet. Det kan då leda till att elever som känner sig missrepresenterade endast befinner sig på lektionen för att få betyg.

3.3 Ekvivalenskedja utifrån frågeställning två – Kyrkan

Denna del av analysen handlar om att jag analyserar hur eleverna upplever och påverkas av undervisningen i kyrkan utifrån ekvivalenskedjan.

”Tillit” är det första elementet som jag väljer att presentera. Ett typiskt drag inom om den syrisk-ortodoxa kyrkan är att anhängarna känner väldigt stor tillit till den tron kyrkan representerar, oavsett vad omvärlden tycker och tänker om det. Kvinna C ger följande syn av varför hon känner tillit till kyrkan.

Jag har faktiskt mycket mer tillit till undervisningen i kyrkan. /.../

Det är för att jag vet till exempel att min lärare kan vara alltså okunnig inom ämnet och oftast föreläsarna i kyrkan har fördjupat sig inom område, som till exempel vi har flera föreläsare som har studerat inte bara i Sverige utan utomlands också om sin religion, om de olika inriktningarna.

Tilliten till kyrkan är större än tilliten hon känner för skolan och orsaken till det är den kunskap som lärarna/föreläsarna har, det vill säga att kyrkans lärare innehar mer kunskap än skolans lärare. Hon tydliggör även att föreläsarna i kyrkan inte endast begränsat sig till den kunskap som finns att hämta i Sverige, utan att de även studerat utomlands för att utöka sin kunskap inom området. Även Kvinna E bekräftar att hon känner mycket stark tillit till kyrkan av samma faktorer som Kvinna C: ”Det som är bra är att kyrkan har mitt förtroende och jag litar på min lärare som kan mer om kristendomen än en riktig lärare från skolan.”. Kyrkan har hennes förtroende och hon litar mer på läraren i kyrkan än läraren i skolan och orsaken till tilliten är än

---

³⁹ Skolverket, 2006:16

en gång kunskap. Vad gäller elementet ”sanning” berättar Kvinna A att: ”Det jag får lära mig kyrkan det är mer hur jag lever som människa, hur jag ska se på saker och ting.”. Hon hävdar alltså att kyrkan besitter den fakta som visar på hur man bör leva som människa och förhålla sig till världen. Även Man B lyfter fram hur viktig ”sannings” elementet är när han säger om de ansvariga i kyrkan: ”Dom här personerna tar reda på det från till exempel en präst /.../ sen så hörde av sig och svarar tillbaka hur det är, vad som stämmer och vad som är rätt.”. Han lyfter alltså fram hur viktigt det är med att få fram den rätta och sanna informationen och därför bör präster rådfrågas innan en av de ansvariga svarar utan att vara säker.

Elementet ”tradition” har en oerhörd viktig roll i den syrisk-ortodoxa kyrkan, och den traditionen är något som berör dagens ungdomar. Från intervjuerna med Kvinna A och Kvinna B lyfts en del av traditionen upp, nämligen språket. Kvinna B säger följande: ”Att prata om kristendomen på svenska är för mig jättekonstigt, det är för att man inte kan uttrycka sig på samma sätt.” Samt: ”Vi praktiserar religionen på ett annat sätt än vad som sägs. /.../ När man säger något om religionen, kristendomen, [så är] det inte samma sak som att utöva den.”. Hon tydliggör att det är annorlunda för henne att till och med tala om sin religion och tro på svenska, desto mer att det är skillnad mellan det talade/skrivna ordet och praktiken inom den syrisk-ortodoxa kyrkan. Därav kan det uppstå en problematik, enligt henne, när man försöker förstå det talade/skrivna ordet som den egentliga praktiken. När hon talar om sin tro på sitt eget språk, syriska (arameiska), känner hon att hennes tro är starkare. Kvinna A ger ett än tydligare exempel på hur språket som tradition kan innebära en skillnad i religionen. Hon ger följande exempel:

det finns ett uttryck som heter Gudsfruktan, /.../man ska utgå från att Gud finns överallt och att man ska agera så att det blir bra, han säger att du ska inte vara en ond människa eller så. Om en lärare skall förklara något sånt för en svensk: du skall vara rädd för Gud, det låter ju helt fel och min lärare förstår sig själv inte på det uttrycket, så där var vi som är från mellanöstern tvungna att hoppa in och förklara.

Hon hävdar alltså att språket i sig innehåller så mycket av tron att det kan uppstå felaktigheter om man försöker överstätta orden, vilket enligt henne skedde under en av hennes religionskunskaps lektioner.

”Tro” och ”respekt” är två ytterligare element som är väldigt starka inom den syrisk-ortodoxa kyrkan. Man B ger oss följande förklaring till varför han upplever undervisningen i kyrkan som mer positiv än den i skolan: ”Man får fråga fritt, man får bra kritik tillbaka liksom såhär och man enas liksom om en grej /.../ man kommer alltid fram till en slutsats, hur det ligger till och sånt

här.”. Han upplever alltså att det finns en respekt gentemot varandra och att man får ställa alla sorters frågor till varandra. Det är något som bidrar till positivism enligt honom. Han fortsätter även att belysa hur viktig tron är och detta säger han under intervjun: ”...faktiskt så är det så att en föreläsare som kommer till kyrkan, han är väldigt, väldigt, väldigt, väldigt källkritisk. /.../ Där har man liksom sett att det är viktigt med källor liksom /.../ det man lär sig just nu är inte något litet utan det är någonting stort, det är någonting oändligt”. Han förklarar alltså att han till och med lärt sig att vara källkritisk genom kyrkan just för att han skall kunna söka den rätta ”tron” och förstå den.

Nu vidare till de negativa elementen och elementet ”hierarki” är inget som tydligt visat sig genom mina intervjuer, dock finns det vissa delar i materialet som påvisar detta. Intervjun med Man B är ett exempel på detta då han berättar om att om de ansvariga i kyrkan inte riktigt kan svaret på frågan då måste de fråga prästen för att få rätt svar. Detta säger han: ”Dom här personerna tar reda på det från till exempel en präst och så vidare /.../ sen så hör de av sig och svarar tillbaka hur det är, vad som stämmer och vad som är rätt.”. Det vill säga att han menar att prästerna är de som vet vad som är rätt eller inte, och att de vanliga lekmännen bör kolla med prästerna först.

När det gäller elementet ”partisk” visas detta tydligen i intervjuerna med Man A och Kvinna B. Man A säger följande: ”Det som är negativt kanske är att man inte får andra perspektiv. /.../ i kyrkan hör man bara alltså på en sida till exempel kristen ortodox, syrisk-ortodox.”. Han tydliggör att han önskar att han fick ta del av andra perspektiv i kyrkan, dock exponeras han endast för den syrisk-ortodoxa. Kvinna B säger: ”Jag tycker det är jätteviktigt att vara objektiv också ibland och det /.../ är en risk att i kyrkan så får man inte ett objektiva svar på vissa grejer.”. Hon är alltså väl medveten om att kyrkan kan ge oneutrala svar på vissa saker som hon undrar över. Detta är något som kan påverka hennes syn på de andra religionerna, vilket kan ses som negativt.

Med elementet ”ojämlikhet” syftar jag på att det inte råder någon jämlikhetstanke vad gäller andra trosuppfattningar/religioner. Som mina intervjuer visade finns det vissa lärare inom kyrkan som förmedlar hat gentemot andra religioner, och det är en form av ojämlikhet. Kvinna C lyfter upp denna problematik under intervjun, hon säger:

Jag kan tycka att ibland så blir det faktiskt tvärtom i kyrkan, ibland så blir det att: ’nej de här är inte kristna’. Och då blir det svårt för mig att hantera med dem människorna. Det är en negativ påverkan, att jag liksom

håller mig till kristna och kanske blir fördomsfull, men det är ett sätt som jag hanterar det på. Alltså flera gånger i föreläsningarna så säger dem såhär: det inte spelar ingen roll om du är kristen, muslim eller liberal eller vad det än nu kan vara. Det spelar verkligen ingen roll vi ska älska alla liksom och alla har lika mycket värde men när man inser hur fin sin religion är och liksom andra inte ser det då kan man /.../ bli väldigt fördomsfull och det är någonting negativt, väldigt negativt.

Det är alltså genom kyrkans sätt att vara mot de andra människorna, som inte är kristna, som Kvinna C själv känner att hon blir fördomsfull och detta är en självklar negativ effekt, enligt henne. Även Man B upplever situationen på samma sätt som Kvinna C dock låter han sig inte påverkas av det. Han är medveten om problemet men påverkas inte av det, hävdar han. ”Men det dåliga är att ibland brukar folk ta in såhär väldigt mycket personliga åsikter, du vet, om andra religioner /.../ det kan bli väldigt negativt ibland. /.../ Det kan bli lite mycket hatiskt mot alla andra, och man är inte där för att bli hatisk. Men allt detta är bara för att /.../ påpeka på att just kristendomen stämmer.”. Det intressanta här är att han menar att syftet som vissa av föreläsarna har med sitt hat mot de andra är för att visa att kristendomen stämmer, vilket kan diskuteras med tanke på att huvudbudskapet med kristendomen är kärlek och det som de föreläsarna då sysslar med strider emot kristendomen.

Med ”oföränderlig” syftar jag på kyrkan att kyrkan inte är öppen för förändringar utan att de traditioner och riter som finns i kyrkan fortfarande skall gälla. Det tydligaste beviset på detta kan finnas i materialet som eleverna i kyrkan får ta del av under sina lektioner. Bibeln brukar oftast vara den enda källan man använder sig av. Man C bekräftar detta då han säger: ”Vi får ju Bibeln att läsa. /.../ Det är det viktigaste, det behöver man läsa. /.../ vi brukar få från kyrkan till exempel olika hymner och sådär, det står ingenting [om det] i skolan, i deras böcker.”. Han säger att Bibeln är det viktigaste och att man behöver läsa den, och att de får ta del av hymner som inte nämns i skolans böcker. Dock vet man inte om han och de andra ungdomarna förstår det som står i Bibeln, trots att de behöver läsa det. Man B förklarar att dagens samhälle spelar roll i ens tro och eftersom hans kyrka, den syrisk-ortodoxa kyrkan, kanske inte anpassat sig tillräckligt så känner han sig redo för samhället. Han säger: ”Jag känner liksom att dem förbereder bara inför kristendomen men dem förbereder inte en inför en vardag.”.

3.4 Ekvivalenskedja utifrån frågeställning två – Skolan

Det här är den sista delen av analysen och i denna del skall jag fortsätta analysera elevernas intervjuer dock med skolans ekvivalenskedja som utgångspunkt. ”Jämställdhet” är ett väldigt positivt element och kan innebära en hel del saker. Kvinna C bekräftar hur hon påverkats av skolans utbildning:

Till exempel nu, faktiskt, så läser vi kapitlet om buddhismen, och /.../ då fanns det liksom saker där som jag tyckte om, deras såhär tankesätt och då kände jag mig liksom mycket mer öppen för deras religion. /.../

Det kanske finns vissa saker som jag kan använda mig av, alltså det betyder inte att jag ska följa deras religion. /.../ När jag fick lära mig om den religionen då blev jag liksom mycket mer öppen och alltså jämställd.

Kvinna C berättar tydligt att hon genom att ha fått lära sig om buddhismen blivit mer jämställd och öppen som människa, vilket kan ses som en positiv effekt. Även Kvinna E samstämmer med Kvinna C och berättar att undervisningen i skolan gjort henne till en mer demokratisk människa, detta säger hon: ”Ja, eftersom jag lär mig inte bara om min religion utan andras och de ger mig en chans att jämföra och se andras religioner från ett annat perspektiv.”. Det är att se andras religioner från ett annat perspektiv som är det demokratiska och det kan kanske ge henne en mer positiv syn på religionerna. Man A instämmer med dem och han kopplar även in att han blivit mindre rasistisk vilket kan kopplas till elementet ”demokrati”. ”Ja men jag skulle säga att det är mer att jag inte är lika rasistisk mot andra religioner. /.../ Om dem skulle [säga] till exempel ’jag kan inte äta det här för jag fastar’, då förstår jag varför, okej fastan är viktig för dem”, skolan har här bidragit till att göra honom mindre rasistisk och mer förstående för andra människors trosuppfattningar, alltså mer demokratisk..

Elementet ”objektivitet” är något som kännetecknar skolan, som är känd för att inte ta parti utan att den är neutral. Kvinna E menar att det är bra att skolan är objektiv och inte fokuserar på endast en religion då hon säger: ”Om man skulle satsa mer på kristendomen i läroböckerna skulle det vara orättvist för de andra religionerna.”. Visserligen är det inte skolan som producerar läromedel, dock bekräftas det att det är bra att skolan satsar på läromedel som är objektiva och rätt fördelade.

De negativa elementen är också en del av skolan och elementet ”auktoritär” syftar till den auktoritet som läraren har. Intervjun med Kvinna D visar tydligt att läraren i sin auktoritära roll

kan bestämma vad som skall diskuteras, oavsett om någon har missrepresenterats så kan läraren försöka hindra denna från att diskutera. Så här beskriver hon situationen:

Han presenterade till exempel de sju [sakramententen], katoliker och ortodoxa har sju men protestanter har bara två. /.../ Då började han bara skriva dem, sen när han skrev tre stycken och sen fortsatte han inte och då sa jag till han: 'men det fattas fyra? Om du ändå skall presentera katolicismen och ortodoxin då tycker jag att du skall presentera alltså hela'. Då /.../ skrev han till exempel nattvarden sen började folk fråga kring nattvarden och då sa han typ: 'ja men det är inte så viktigt' en sån kommentar la han. /.../ Det var ju typ då jag började bli rasande och började säga typ: 'det är inte så viktigt? /.../ Det är det viktigaste med vår tro? Hur kan du säga till exempel att det inte är viktigt?' och då började jag förklara vad nattvarden var. /.../

...han visste säkert vad han skulle säga men han sa inte det, och då tyckte jag det var väldigt orättvist. Och då började jag istället säga det och han bad mig två gånger och hålla... alltså att vara tyst, men jag brydde mig inte utan jag fortsätta säga typ att såhär och såhär är det liksom.

I denna situation fick vi se att läraren med sin auktoritet försökte få henne att sluta tala, trots att hon försökte förklara hur viktig nattvarden är efter att läraren påstått att den inte är viktig för de kristna. Att hon också kände på sig att han visste svaret men inte ville säga det, tyder på att läraren antingen missbrukat sin auktoritet eller att han inte har kunskapen, vilket leder in i nästa element, nämligen "obehöriga lärare". Kvinna C hävdar ett flertal gånger under intervjun att hennes lärare inte har tillräckligt med kunskap för att kunna förmedla inte endast kristendomen utan alla andra religioner också vilket leder till att hon, som elev, inte vet om det är rätt fakta hon får lära sig i skolan.

Det är också dåligt att, till exempel jag har märkt [att] min lärare kan undervisa felaktiga saker om kristendomen. Till exempel hon sa att Bibeln inte är Guds ord, det är verkligen felaktigt. Så ibland kan jag sitta där liksom och tänka till exempel om hur undervisningen om buddhismen, som jag inte kan så mycket om, då kan jag sitta och tänka: men är det här verkligen sant? Anser buddhismen så? /.../ jag litat inte fullständigt på det hon säger, och det är väldigt jobbigt. /.../

Förutom Kvinna C så nämner även Man B att lärarens okunskap leder till att felaktiga saker sägs och att det påverkar elevens syn på undervisningen under resterande del av kursen. Han säger följande om sin lärare: "Som till exempel när hon först skulle representera vad kristendomen handlar om då sa hon: att Jesus som är så kallad Messias, Guds son, kom ner till

jorden och skulle utföra sina uppdrag som 30-åring och så /.../ misslyckades han och dog sedan på korset och det var det, livet om Jesus.”. Att hon för det första inte går in på vad det var för sorts uppdrag som Jesus hade visar på att kunskap saknas, eller att urvalet av fakta är bristande, men sen även att hon säger att han misslyckats är ett påstående som ytterst tydligt visar brist på kunskap. Hon fortsatte dock inte att förklara vad det var han skulle lyckas med och varför han misslyckades. Detta var ett tydligt ställningstagande från läraren och detta leder mig vidare till nästa element som är ”värderande”.

I elementet ”värderande” är det mest intressanta exemplet ett exempel som egentligen inte berör kristendomen, men likväl tydliggör problemet. Exemplet kommer från intervjun med Kvinna C och det handlar om när hennes lärare gjorde ett specifikt urval när hon undervisade om islam. Följande händelse skedde i klassrummet: ”[I] skolan, så till exempel islam som jag inte har tyckt om sen tidigare, bara fick mig att inse att /.../ jag ogillar den där religionen mer i skolan. Till exempel min lärare visade en film där en man hade 10 fruar och slog varenda en och sina barn, och han var muslim.”. Läraren har tydligt gjort ett dåligt urval om syftet med klippet var att representera islam. Kvinna C kommenterade själv denna problematik genom att förklara att läraren kan välja om denne vill lyfta fram det positiva eller negativa med en religion och genom att lyfta upp det negativa så är dem skyldiga till ett ställningstagande som är värderande. Man B har även han erfarenheter av att lärarna är värderande, och han fick uppleva det genom att läraren och vissa elever i klassen hånade hans religion: ”I skolan är det mer så att de till exempel hånar Heliga Maria, hånar Gud, hånar Jesus, hånar hela religionen. /.../ Det är inte så att någon har någon slags respekt, det saknas respekt mot andra religioner just i klassrummet, dels från lärare och elever och där kan man absolut inte utveckla sin religion.”. På grund av den brist på respekt som finns och att lärarna inte har ett neutralt ställningstagande, som de bör ha, känner han att han inte kan utvecklas sin kunskap inom religionskunskapsämnet.

Det sista negativa elementet är ”bedömande” och detta element kan betyda mycket men jag syftar bland annat på att lärarnas betygssättande påverkar eleverna negativt då de känner att de inte kan uttrycka sig fritt i rädsla av att deras betyg kommer sänkas. Detta har Kvinna C, Man B, Man C och Kvinna E fått uppleva dock har de alla hanterat det på olika sätt. Man B säger följande: ”Just då så /.../ bryr man sig inte om läraren, ifall hon ska sätta g eller ig eller mvg just på en. /.../ Nej, när det kommer till den graden då bryr man sig inte längre eftersom att läraren /.../ kan inte styra upp den här diskussionen. /.../ Då är man tvungen och liksom ställa upp för sig

själv.”. För honom är det viktigare att försvara sin religion än att tänka på att läraren kan sänka hans betyg. Kvinna C valde ett annat tillvägagångssätt, hon valde att förbli tyst för att hon var rädd för att få ett lägre betyg. Detta berättar hon: ”...när hon undervisade om kristendomen då var det verkligen såhär: ’jag vill inte gå dit därför jag vet att hon kommer säga någonting fel och om jag kommenterar det så kommer det blir världens liv i klassen och det kommer bli värsta diskussionen och /.../ min lärare kan ge mig ett sämre betyg’.”. Man C och Kvinna E uttryckte i sina intervjuer att de endast bryr sig om kursen för tillfället för att kunna få ett bra betyg som de är beroende av. Dock gäller inte dömandet bara när det handlar om betygen, utan det handlar även om att en del av informanterna, framför allt Man B, känt sig kränkt för att han väljer att uttrycka att han är kristen. Han berättar om en situation då han redovisade en uppgift:

Ibland kan hon även på något sätt /.../ skämma ut en, säga rakt emot, som till exempel när jag skulle redovisa om /.../ Kristi himmelfärd. Då började hon säga emot liksom och sånt där och börja fråga såhär: vartifrån har du fått dessa hypotetiska teorier ifrån och sånt där. /.../ Det är liksom som att hon hånar en /.../ mitt i klassrummet framför allihopa, när i själva verket kanske hon har fel och inte vi.

Han berättar tydligt att han hånades av att hon kallade hans fakta för hypotetiska teorier, när han själv ansåg att han fått fram rätt fakta genom att vara källkritisk och kollat på flera källor. Det han också lyfter upp är att det finns en möjlighet att läraren är den som har fel och inte han men att läraren aldrig tänker på det viset.

3.5 Resultat

Efter att jag analyserat mitt inhämtade material kan jag nu komma fram till svaren på mina frågeställningar. Utifrån mina observationer, intervjuerna med informanterna och med hjälp av analysen har jag kommit fram till att det finns ett antal skillnader i religionsundervisningen i kyrkor och skolor. Förhållningssättet gentemot religionen var en av de tydligaste skillnaderna. I kyrkan hade man ett förhållningssätt som tydde på att religionen var en del av ens liv, något som de syrisk-ortodoxa ungdomarna är, inte något de väljer. Medan i skolan var förhållningssättet det motsatta nämligen att religion är något som människor kan välja, en samling värderingar och trossatser som dessa frivilligt kan välja att leva efter eller inte. Med detta som grund blir självklart undervisningen annorlunda, inte endast av det faktum att man ser på *kunskapen*, det vill säga nodalpunkten, om religion på olika sätt utan även på grund av hur man anser att *kunskapen* skall förmedlas. Kyrkans lektioner bestod till majoriteten av lektioner där man tilltalade eleverna

personlighetsmässigt, man valde ut fakta som de både kunde lära sig som kunskap men även anamma och förändra sitt vardagsliv med. Förutom detta så fördjupade sig kyrkan i de flesta ämnena som de valde att ta upp, för att de anser att en fullständig förståelse är viktig för att tron skall kunna byggas vidare. I skolan är det däremot så att man försöker undervisa om lite saker från alla religioner, och konsekvensen av detta blir att eleverna egentligen inte helt och hållet blir av med de funderingar och fördomar de kan ha mot religioner. En annan skillnad är att kyrkan verkar vara mer informativ när det gäller kristendomen då lärarna inom kyrkan har fördjupat sig inom den kristna läran. Detta medan lärarna i skolan inte är särskilt kunniga inom ämnet eller att de väljer att inte prata allt för mycket om kristendomen. En annan skillnad är att kyrkan präglas av en sorts gemenskap och respekt medan skolan inte gör det. I skolan finns inte samma respekt för religionen som det finns i kyrkan. Dock kan man säga att skolan är konsekvent i sitt agerande då man försöker undervisa om alla religioner på samma sätt, detta kan sägas vara ett jämställt tillvägagångssätt. Detta jämställda tillvägagångssätt finns dock inte i kyrkan eftersom de endast talar om sin tro som den enda sanningen. Utöver dessa skillnader finns även traditioner med som en viktig faktor, och inom kyrkan har traditionen en viktig roll medan i skolan har man gjort urval som visar på att man inte vet vilka traditioner som tillhör essensen av religionen. Undervisning i kyrkan förklarar för ungdomarna vad kristendomen är, varför den är som den är och hur man bör leva efter den medan undervisningen i skolan endast ämnar förklara vad kristendomen är, dock har det visat sig att det är en kristendom som de syrisk-ortodoxa ungdomarna inte kan relatera till.

När det gällde min andra frågeställning om hur eleverna hade påverkats har jag kommit fram till att eleverna påverkats både positivt och negativt av skillnaderna. Bemötandet är en sådan faktor som är en skillnad mellan institutionerna, i kyrkan bemöts ungdomarna med kärlek, respekt och gemenskap medan de i skolan bemöts av hån, respektlöshet och nedvärderande kommentarer. Den negativa påverkan som detta haft på ungdomarna är att de tagit avstånd från undervisningen i skolan eftersom de hånas för deras religion men även det att de har förlorat tilliten till sanningshalten i undervisningen. Eftersom de vet att läraren i skolan undervisar fel saker om kristendomen, jämfört med kyrkan, kan de därför inte vara säkra på att resten av det läraren undervisar om är sant. Den positiva påverkan som det har haft på ungdomarna är att de själva hävdar att de blivit starkare av att utsättas av kritiken och hånandet i skolan för då har de fått stå upp för sin religion och försvarat den, på det sättet har de varit tvungna att lära sig mer om

tron för att kunna svara på frågor. Skolan har i vissa fall bidragit till att ungdomarna blivit av med sina fördomar mot andra religioner genom undervisningen, men på samma gång har vissa gånger undervisningen bidragit till att förstärka fördomar. Alla mina informanter har fullt förtroende till kyrkan och kyrkan har påverkat dem positivt eftersom den gett dem kunskap om livet, dock har skolan inte påverkat dem på samma sätt då skolan endast vill ge ungdomarna fakta men inte ens detta har skolan lyckats med enligt min undersökning.

4 Diskussion

Nu när intervjuerna och observationerna presenterats och materialet analyserats så skall jag diskutera mina resultat och frågeställningar. Jag börjar med den första frågeställningen som berör skillnaderna mellan den religions undervisning som sker i skolor och syrisk-ortodoxa kyrkor.

Kyrkan har enligt min undersökning visat att de fördjupar sig väldigt mycket inom ett visst ämne och syftet med att de fördjupar sig är för att de vill att ungdomarna skall få en fullständig förståelse. Skolan tar upp olika ämnen men fördjupar sig inte i dem, utan belyser dem bara och därför får ungdomarna ingen fullständig förståelse av religionen i skolan. I och med att skolan väljer att inte fördjupa sig kan det bli så att skolan skapar mer grupperingar bland eleverna då till exempel en lärare, som jag tidigare exemplifierat, säger att Jesus misslyckades med sina uppdrag utan att förklara vidare bland annat vad som var hans uppdrag. Om skolan endast väljer att sprida dessa fakta till ungdomarna utan att vara beredd eller villig att svara på frågorna som dyker upp, då är man skyldig till att ha skapat fler grupperingar och fördomar hos elever. Det är en av de allra tydligaste skillnaderna, att kyrkan fördjupar sig för att öka förståelsen inom religionen medan skolan berättar om religion på ett sätt som får det att verka som något konkret och enkelt, när det egentligen är ytterst komplext.

En av orsakerna till varför detta sker är framför allt kunskap i allmänhet. De som undervisar i kyrkan är personer som på egen hand och akademiskt studerat om Bibeln, kyrkohistoria och tidigare kyrkofäder. Dessa personer är väldigt insatta i hur religionen byggts upp, vad den baserar sig på och vad deras ungdomar bör fokusera på för att uppnå en fullständig förståelse och kunskap om sin religion. Det är vida känt att det finns en mängd kritik mot kristendomen och dess skrifter men detta är något som lärarna i kyrkan väljer bort för att de anser att det inte är utvecklande för ungdomarnas tro. Dock finns det, som denna undersökning visat, vissa ungdomar som önskar att de fick ta del av den kritiken för att kunna läsa vidare om sin tro från den

aspekten. Kyrkan värdesätter alltså kunniga lärare och det är inte så att vem som helst får föreläsa i en syrisk-ortodox kyrka, utan personen måste vara kunnig. I skolan vill man självklart också ha kunniga lärare dock är det inte riktigt lika strikt, speciellt med tanke på att personer som inte har en egentlig lärarutbildning kan bli anställda av en skola och börja undervisa i ett ämne de inte har någon kunskap om. Genom att göra så då väljer skolan att bidra till att ungdomarna inte får den kunskap som de skulle kunna få av en behörig lärare inom samma ämnesområde. Sen har skolan objektivitets aspekten att tänka på, att de inte får vara partiska, vilket kyrkan kan hoppa över då de undervisar om sin egen tro. Inom det området blir självklart religionslärarna hindrade på det sätt att de inte fritt kan undervisa om religionen utan ständigt måste tänka på om de befinner sig inom de ramar och regelverk som satts upp av skolan. Men allt det tillhör skolans diskurs och jag vill än en gång hänvisa till Bergström som säger: ”En diskurs kan beskrivas som ett regelsystem som legitimerar vissa kunskaper men inte andra och som pekar ut vilka som har rätt att uttala sig med auktoritet. Diskurser har också ett dynamiskt inslag eftersom regelsystemen i dem förändras.”⁴⁰. Skolans diskurs har lagt upp ett regelsystem för religionslärarna att utgå från och på grund utav detta är de begränsade i den kunskap de får förmedla. Självklart är inte fallet som sådant att alla lärare i den syrisk-ortodoxa kyrkan är mer kunniga än lärarna i kommunala skolor, även om majoriteten av informanterna i intervjuerna hävdar detta, men kyrkans lärare är inte begränsade av ett regelverk som hävdar att all kunskap inte får förmedlas. Jag vill även fokusera på sista meningen i Bergströms definition av diskurser och han påstår att regelsystemen förändras, vilket är möjligt i skolans värld men den syrisk-ortodoxa kyrkan grundar sig på det regelsystem och de regler som fanns ända sedan Jesus tid och de *vill* inte ändra dessa. Det är ännu en skillnad mellan institutionerna då skolan är i ständig förändring medan kyrkan inte är det.

För att koppla tillbaka till den teoretiska ansatsen i denna studie är det rimligt att diskutera resultatet av undersökning mot de teorier som diskuterades. Till att börja med var det en del av respondenterna som bekräftade Furseth och Repstads definition av religiös, bland annat Man B var en av dem som blev hånad för att han var troende, och han hävdade att skolan tog religionen som ett skämt. Genom att ungdomarna placerar sig i kyrkans värld, där de får uppleva gemenskap och kärlek, leder det till att kyrkan blir deras referens för hur de sedan ser på verkligheten vilket flera av respondenterna bekräftade genom att de ständigt trots sin kritik mot kyrkan ändå tog den i försvar när det väl var en avgörande situation. Det var som att kyrkan var deras ryggrad trots

---

⁴⁰ Bergström, 2000:225.

dess brister, och verkligheten ser de utifrån kyrkans perspektiv. Furseth och Repstads teorier om att vissa religionsdefinitioner framställer den egna religiösa inriktningen som en norm kunde också hittas i observationerna och intervjuerna. Detta innebar att när de religiösa ungdomarna fick höra någonting nytt om kristendomen eller kritik mot deras religion så gick de hela tiden tillbaka till den syrisk-ortodoxa tron, eftersom den är deras norm för kristendomen, för att kontrollera om det som sagts stämmer. Lektionen som ärkebiskopen för den syrisk-ortodoxa kyrkan i Sverige och Skandinavien höll i Södertälje var ett exempel på Bourdieus teori om makt. Detta genom att de troende, de ansvariga för lektionen i detta fallet samt ungdomarna, ger ärkebiskopen den makten han har genom sättet de agerar på. Den religiösa legitimiteten får ärkebiskopen av sina medlemmar som följer de rådande religiösa intressena och därmed styrker hans position.

När det gäller min andra frågeställning nämligen hur eleverna upplever och påverkas av skillnaderna samt hur de förhåller sig till varandra, har det visat sig att eleverna påverkats en hel del. Tyvärr måste det sägas har eleverna påverkats mer negativt än positivt av skillnaderna, kanske för att det är så pass stora skillnader, men framför allt sättet skillnaderna förhåller sig till varandra. Det är så att bemötandet de fått i skolan har lett till att de tagit avstånd från religionskunskapsundervisningen i skolan för att förankra sig än mer i sin kyrkoundervisning. Kyrkan bemöter dem med kärlek och gemenskap medan de i skolan bemöts av hån och negativa kommentarer. Den skillnaden är uppenbar i min undersökning och därför väljer de religiösa ungdomarna kyrkan istället för skolan. Carl Anders Säfström talar i sin bok, *Skillnadens pedagogik – nya vägar inom den pedagogiska teorin*, om just bemötandet av den Andre.

Rättvisa i utbildning förstås här som rotat i den specifikt etiska relation som utmärks av ett sinnligt närhetsförhållande mellan självet och den andre och där den andres annanhet överlever mötet. Rättvisa enligt detta sätt att se handlar inte om att applicera för definierade principer, utan handlar snarare om rätten att träda fram som ett distinkt subjekt i det sociala. Rättvisa är med andra ord inte beroende av vad man vet för att förverkligas, utan av hur man bemöter andra inom de institutionella ramarna för vår samverkan. Hur kan utbildning utföra sin etiska uppgift att bemöta den helt Andre, dvs. att uppmärksamma den andres ansikte, samtidigt som utbildningen utför sin institutionella uppgift att socialisera? Hur kan utbildning omfatta en förståelse av rättvisa som ett tillmötesgående av den andre om den själv riskerar att göra våld på enskilda personer i rättvisans namn?⁴¹.

---

⁴¹ Säfström, 2005:46.

Säfström uttrycker problematiken på ett ytterst bra sätt och hävdar att det viktigaste är att man i skolvärlden bemöter den Andre med respekt och inte försöker få dennes annanhet att försvinna utan låta annanheten förbli i honom och tillsammans verka inom samma sociala ramar. Detta är något skolan inte lyckas med enligt den information jag fått från mina informanter. Säfström fortsätter:

I pedagogiska sammanhang uppfattas rättvisa ofta som en princip som kan införas genom läroplansinitiativ och som därigenom tillämpas i utbildning. Vad som då också tas för givet är att de studerande kan ändra sig om de får den rätta typen av kunskap, om de får det rätta verktyget med vars hjälp de kan delta i samhället som rättvisa och goda medborgare. Men om utbildningen såväl som rättvisa väsentligen skall förstås genom egenskapen att hantera mänskliga relationer så måste vi *starta* med idén att den fundamentala förutsättningen för individen i ett samhälle är att hon lever med andra.⁴²

Han tydliggör att rättvisan ses som något som skall givas till lärarna genom läroplaner och strukturer. Den rätta kunskapen är något han talar om och det är den kunskapen som behövs för att kunna delta i samhället som rättvisa individer men grunden ligger i att man i ett samhälle bör förstå att man lever med andra. Det är denna princip som verkar ha glömts i skolan, enligt vad jag förstår av min undersökning, då man helt enkelt bortser från människor som tycker annorlunda inom religionsämnet och istället för att radera bort fördomar och skillnader som är ett av skolans mål så bidrar man till att skapa fler grupperingar och fördomar. Detta bidrar, menar Säfström, till att man använder det goda och rättvisan för att undergräva skillnader bland ungdomarna: ”Institutioner är farliga i det att de sätter upp regler och anvisningar i rättvisans namn som ofta verkar underminera annanhet och skillnad, om än i ljuset av det kollektivt goda.”⁴³

De religiösa ungdomarna upplevde lärarna i skolan som okunniga och okompetenta, resultatet av det blev att ungdomarna till slut inte kände någon tillit till undervisningen överhuvudtaget. Även de delar av undervisningen som inte berörde kristendomen. Arne Maltén talar om lärarkompetensen i sin bok *Lärarkompetens*, och där säger han följande om hur en kompetent lärare bör vara: ”En kompetent lärare bör.../.../ vara kvalitetsmedveten, grundlig och objektiv, /.../ följa med i ämnets/ämnenas vetenskapliga utveckling.”⁴⁴. Flera av de komponenter som Maltén lyfter upp är sådant som mina respondenter klagat på hos deras lärare. Framför allt är det objektiviteten som ungdomarna upplever inte är fullständig varken hos lärarna i kyrkan eller

⁴² Säfström, 2005:47

⁴³ Ibid. 2005:45-46.

⁴⁴ Maltén, 1995:116.

skolan. Han hävdar också att en kompetent lärare bör följa med i den utveckling som dess ämne går igenom och detta är något som ungdomarna upplevde att lärarna i kyrkan gjorde medan lärarna i skolan inte hade någon vidare kunskap alls om det som de var ämnade att undervisa om. Det mest framstående exemplet var när en av lärarna till respondenterna hävdade att nattvarden inte var viktig för de kristna, och detta visar att lärarkompetensen inte är särskilt hög hos den läraren. Jag skulle vilja avrunda diskussionen med att citera Andrew Wright, som är lektor för religiös och teologisk undervisning i King's College i London, samt Lovisa Bergdahl som är lektor inom religionsvetenskap i Södertörns högskola och har doktorerat inom pedagogik.

Wright talar om hur post-modernismen, som påverkat dagens utbildning och skolor, genom religionsundervisningen kommer att bidra till att eleverna inte längre kommer att se *sanning* som något nödvändigt. De kommer istället att se sanningen som något som är skapat istället för något som är och har varit bestående. Där finns dock en skillnad mellan de religiösa eleverna och de icke religiösa eleverna och för de religiösa eleverna finns sanningen där, och den har för dem funnits där sen begynnelsen. För de religiösa eleverna är sanningen ett sorts måttstock för hur de ska leva medan för de icke religiösa så är sanningen något som inte behövs, förmodligen något som hindrar dem från att leva deras liv som de själva vill. Han talar om detta när han säger:

Negatively this will involve the cultivation of an ironic attitude towards knowledge: the post-modern pupil will be one 'who lives the deconstructive manoeuvres which enable her to see no *truth* as necessary, no *truth* as necessary, all truth as created, contingent and transiently enshrined in *the role of performance* within some currently fashionable text-style'.⁴⁵

Bergdahl diskuterar även hon om sanning men framför allt skillnad och hon argumenterar, utifrån Hannah Arendts definitioner, att lärarens uppgift bör vara att lära eleverna att kunna leva i en värld som är annorlunda deras och att kunna relatera till den istället för att lära eleverna hur man bör leva. ”The function of schools, in her view, is ”to teach children what the world is like and not to instruct them in the art of living” /.../. This means that the teacher's task is not to socialize students by teaching them how to live, but to teach them how to relate differently in the world.”⁴⁶. Det är alltså en fråga om inställning och hur mycket man vill att skillnader skall ses som möjligheter för utveckling istället för hinder. Jag är fullt medveten om att skolan skall sträva efter att ge kunskaper om religionerna och inte fostra eleverna in i dem, detta är en självklarhet i

⁴⁵ Wright, 2004:150.

⁴⁶ Bergdahl, 2010:163.

dagens svenska samhälle men något som tycks glömma bort är att skolan inte heller bör fostra eleverna *bort* från religionen.

4.1 Slutord

Jag har under min undersökning ämnat belysa att religiösa syrisk-ortodoxa ungdomar upplever sig missrepresenterade i skolans religionsundervisning. Denna problematik som min undersökning belyst är inte unik för just de syrisk-ortodoxa ungdomarna, utan samma problematik kan även föreligga hos de katolska, muslimska, hinduiska och buddhistiska eleverna i skolan. Skolan måste inse att den inte kan undervisa om en religion på ett sätt som inte representerar religionen korrekt. Syftet med undervisningen är att belysa vad religionerna handlar om och hur de fungerar, och inte vad vetenskapen tycker om religionerna och detta framgår i kurs- och läroplanerna. Min önskan är att vi i framtiden kan undervisa om religion på ett sätt som gör religionerna rättvisa och samtidigt får den neutrala eleven att inte känna sig påtvingad något precis lika mycket som den troende eleven kan få känna att hans/hennes religion presenteras på ett sätt som är korrekt.

4.2 Referenser

Tryckta källor

- Bergdahl, Lovisa. "Seeing Otherwise – Renegotiating Religion and Democracy as Questions for Education". 2010, Pedagogiska Institutionen, Stockholms Universitet: Stockholm, Sverige.
- Bergström, Göran 'Diskursanalys' i Bergström, Göran och Boréus, Kristina "Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys". 2000, Studentlitteratur AB: Lund, Sverige.
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina. "Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text och diskursanalys". 2005, Upplaga 2:7. Studentlitteratur AB: Lund, Sverige.
- Beyer, Peter. 2000. 'Religion as communication: on Niklas Luhmann, the religion of society' i "Contemporary Theories of Religion – a critical companion.", Redaktör: Michael Stausberg. 2009, Routledge: Oxon, Storbritannien. Sidor: 99-114.
- Falkevall, Björn. "Hur formas undervisning?". 1995.HLS Förlag: Stockholm, Sverige.
- Furseth, Inger och Repstad, Pål. "Religionssociologi – en introduktion.". 2008, Upplaga 1:2. Liber AB: Korotan Ljubljana, Slovenien.
- Larsson, Rune. 'Religious Education in Sweden' i "Religious Education in Europe – Situation and current trends in schools". Redaktörer: David Lankshear, Elisabeth Löh Manna, Elza Kuyk, Peter Schreiner och Roger Jensen. 2007, IKO Publishing House: Oslo, Norge. Sidor: 193-198.
- Lendahl, Birgit. "Religion i skolan – men hur?". 1986. EFS-förlaget: Uppsala, Sverige.

- Maltén, Arne. ”Lärarkompetens – i ett mångdimensionellt perspektiv”. 1995. Studentlitteratur AB: Lund, Sverige.
- Olingdahl, Göte. ”TOLKNING OCH TILLÄMPNING – en religionsdidaktisk modell för bibelundervisning”. 1988. Normans förlag: Stockholm, Sverige.
- Pals, Daniel. ”Eight theories of religion.”. 2006, 2:a upplagan. Oxford University Press: New York, USA. Sidor: 149-192.
- Säfström, Carl Anders. ”Skilnadens pedagogik – nya vägar inom den pedagogiska teorin”. 2005. Studentlitteratur AB: Lund, Sverige.
- Wright, Andrew. ”Religion, Education and Post-Modernity”. 2004. RoutledgeFalmer: Oxon, Storbritannien.

C-Uppsatser

- Andersson, Sara. ”Objektivitet! – En Studie om problem i dagens svenska religionsundervisning”. 2003. C-uppsats i pedagogik med inriktning mot didaktik inom lärutbildningen, Södertörns Högskola.
- Storränk, Stefan. ”Religionsundervisning idag – en studie av elevers och läraren uppfattning.”. 2003. C-uppsats i pedagogik inom lärutbildningen, Södertörns Högskola.

Elektroniska källor

- Skolverket. ”Kursplan för Religionskunskap”. 2010. 6 december 2010.
<<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/16138/func/kursplan/id/3886/titleId/RE1010%20-%20Religionskunskap>>.

- Skolverket. *”Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf 94”*. 2006. AB Danagårds grafiska: Ödeshög, Sverige.
- Skolverket. *”Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94”*. 2009. AB Danagårds grafiska: Ödeshög, Sverige.
- Skolverket. ”Ämne – Religionskunskap”. 2010. 27 december 2010. <<http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845/func/amnesplan/id/RE/titleId/Religionskunskap>>.
- Syrisk-ortodoxa kyrkans ungdomsförbund. ”Ge mig ett förkrossat hjärta”. 2010. 13 december 2010. <<http://www.soku.org/talmide/boner.asp>>

Intervjuer

- Intervju med Kvinna A utfördes den 1 december 2010 i Tumba Gymnasium.
- Intervju med Kvinna B utfördes den 1 december 2010 i Tumba Gymnasium.
- Intervju med Kvinna C utfördes den 2 december 2010 i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka.
- Intervju med Kvinna D utfördes den 7 december 2010 i centrala Stockholm.
- Intervju med Kvinna E utfördes den 6 december 2010 via e-post.
- Intervju med Man A utfördes i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka.
- Intervju med Man B utfördes den 7 december 2010 i centrala Stockholm.
- Intervju med Man C utfördes den 14 december 2010 i St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka.

Observationer

- Observationer i St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka utfördes 23 och 30 november samt 7 och 14 december 2010.
- Observationer i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka utfördes 25 november samt 2 och 9 december 2010.

4.3 Bilagor

Bilaga 1 – Intervjufrågor

- Hur upplever du religionsundervisningen i skolan?
- Hur upplever du religionsundervisningen i kyrkan?
- Vad tycker du är bra/dåligt med undervisningen i skolan?
- Vad tycker du är bra/dåligt med undervisningen i kyrkan?
- Vad anser du om det som står om kristendom i läroböckerna i skolan?
- Känner du, som syrisk-ortodox kristen, att din inriktning av kristendomen presenteras tillräckligt mycket och korrekt?
- Vad får ni ta del av för material i kyrkan?
- Var känner du att du lär dig mest om din religion, kyrkan eller skolan? Motivera varför?
- Vilken kristendom upplever du som den rätta kristendomen, enligt din egen uppfattning om vad kristendom är, den du fått från skolan eller kyrkan? Motivera varför?
- Vilken av undervisningarna känner du att du personligen kan relatera till mest?
- På vilket sätt känner du att religionsundervisningen i kyrkan påverkar dig?
- På vilket sätt känner du att religionsundervisningen i skolan påverkar dig?
- Anser du att du utvecklats som samhällsmedborgare genom den undervisningen du fått i skolan om din religion?
- Anser du att du utvecklats som samhällsmedborgare genom den undervisningen du fått i kyrkan om din religion?
- Har du förutfattade meningar om den religionsundervisning du får i skolan? Det vill säga att du redan är negativt eller positiv inställd på grund av påverkan från familj och kyrka etc.
- I kyrkan har ni flera lärare under en termin, det vill säga varje lektion är det oftast en ny lärare, medan ni i skolan har samma lärare hela religionskunskapskursen. Hur känner du att den skillnaden är? Är det bra eller dåligt med en eller flera lärare? Motivera gärna ditt svar

Bilaga 2 - Observationsrapporter

Tisdagen 23 november, 2010 – föreläsning i St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje.

Kvinna, 35 år.

Ungdomarna börjar komma in till lokalen vid 18.15, lokalen befinner sig en våning upp och har plats för cirka 150 människor. När klockan blivit 18.30 är det inte många ungdomar på plats, kanske ett tjugotal, men då förklarar en av de ansvariga för mig att ungdomarna har en vana att komma sent. Därav brukar man vänta tills de flesta dykt upp och därför började inte dagens föreläsning förrän cirka 18.45. Det var cirka 30-40 personer närvarande under föreläsningen och de flesta av dessa går i högstadiet och gymnasiet. Alla tillhör samma etniska bakgrund, det vill säga att de är assyrier/syrianer från Irak, Syrien och Turkiet. Kvinnan som håller i föreläsningen är 35 år och hon är kunnig inom teologi, dock har hon inte studerat på universitet eller liknande utan hon har studerat teologi på egen hand. Hennes föreläsning är inte av någon vetenskaplig karaktär utan den handlar väldigt mycket om Jesus och hans undervisning och har ett personligt perspektiv, det vill säga att ungdomarna skall kunna relatera till deras personliga tro. Hon refererar mycket till Bibeln och läser upp stycken därifrån för att eleverna skall höra vad som nämns där. De som har frågor av ungdomarna kan ställa dem när som helst under föreläsningen. Det finns ingen bestämd struktur vad gäller formen på lektionen men en paus brukar tas när man märker att ungdomarna börjar tappa fokus eller då föreläsaren själv känner att det är lämpligt, berättar en av de ansvariga för mig. Under denna paus blir ungdomarna bjudna på smörgåsar, saft och te. Pausen varar i cirka 15-20 minuter, därefter påbörjas föreläsningen igen. Den andra delen av föreläsningen består av att kvinnan delar ut papper med citat från Bibeln till alla ungdomar och ledare, därmed fick alltså alla deltagande varsitt citat, det ena olikt det andra. Alla deltagare läser upp sitt citat och sedan har man en diskussion kring de citat som ungdomarna inte förstår. Föreläsningen tar slut vid klockan 20.00 och en av de ansvariga informerade mig om att de vanligtvis brukar hålla på från 18.30-20.30, men ibland så blir det längre och ibland kortare beroende på föreläsare och ungdomar.

Torsdagen 25 november, 2010 – föreläsning i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka, Hallonbergen.

Meditation och andlig stund

Denna dag är mer annorlunda än den observationen eftersom denna kväll skall det inte hållas en föreläsning utan en meditation och andlig stund. Jag är framme i kyrkan cirka 18.15, en kvart

innan själva samlingen är, dock börjar fikaten 18.30 och inte själva lektionen som jag trodde. Mellan 18.30 och 19.00 så fikar ungdomarna och minglar med varandra, i väntan på att resten av ungdomarna skall komma. När klockan slår 19.00 går vi alla in i kyrkosalen och det är cirka 60 ungdomar närvarande denna kväll.

Meditationen hölls av några av de mest aktiva ungdomarna i kyrkan, och man inledde med att gemensamt be "Fader Vår". Efter denna bön började man läsa ur Bibeln, då de ansvariga hade valt ut ett antal bibelverser, utan något speciellt tema. Efter bibelläsningen fortsätter man att be lite blandande böner, och en utav dem är *Isak syrierns* bön som går enligt följande:

Jag har inte ett förkrossat hjärta som driver mig att gå ut och söka dig, jag har inte ånger och inte kärlek - ingenting av det som driver barnen tillbaka till Fadern. Herre, inga tårar har jag för att bedja dig. Mitt sinne är förmörkat av detta livet och äger ingen kraft att sträcka sig mot dig i smärta. Mitt hjärta är kallt under alla frestelser, och inga tårar av kärlek till dig kan värma det.

Men dig, Herre Jesus Kristus, min Gud som är allt gott, giv mig en fullkomlig ånger och ett förkrossat hjärta, så att jag med hela min själ kan gå ut och söka dig. Ty utan dig äger jag intet. O, gode Gud, giv mig din nåd. Må Fadern, som av evighet har fött dig, förnya din bild inom mig.

Jag har övergivit dig - överge du inte mig. Jag har gått ut ur dig - gå du ut och sök mig. Led mig till dina betesmarker och låt mig räknas bland fåren i din utvalda hjord. Föd mig med det gröna gräs som är dina sakrament, de gudomliga mysterier som jag vill ta emot i ett rent hjärta, ett hjärta fyllt av din uppenbarelses härlighet och av den tröst som ges åt dem som för din skull har utstått vända och förödmjukelser.

Gör oss alla värdiga en sådan härlighet, genom din nåd och din kärlek till människan, du vår Frälsare, Jesus Kristus, i evighet. Amen.⁴⁷

Efter böner visade man bilder på en storbildsskärm genom en projektor och de bilderna man visade var bilder på Jesus, helgon och bilder på ikoner. Under hela processen har man musik på fast med låg volymnivå, musiken är orientalisk och mellanöstern influerad. Efter böner visade man ett kort videoklipp som heter *the bridge* och klippet är tagen från filmen med samma namn. Videoklippen visar hur en pappa offerar sin son för att rädda flera andra människor som han inte känner, den kan tolkas som en mer modern tolkning av varför Jesus dog för mänsklighetens skull enligt de Kristna. När videoklippen är klart är det en av de ansvariga som stiger fram för att sjunga en del böner solo, och alla ungdomar lyssnar med förväntan då hon tydligen är känd för

⁴⁷ <http://www.soku.org/talmide/boner.asp> 2010-12-13

sin vackra röst. Klockan närmar sig nu 19.50 och andakten är slut, de ansvariga meddelar att de som vill stanna kvar i kyrksalen för att be eller reflektera får göra det och de som vill umgås får gå ut till samlingslokalen för att göra detta. Majoriteten av ungdomarna stannar kvar en stund för att be eller bara sitta och ha en lugn stund, men allt eftersom börjar de gå ut sakta men säkert. Vid klockan 21.00 lämnar alla ungdomarna och de ansvariga kyrkan och jag åker hem också.

Tisdagen 30 november, 2010 – föreläsning i St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje.

Kvinna, 24 år.

Denna tisdag kom de flesta ungdomarna fram till kyrkan 18.30, dock försenades föreläsningen på grund av tekniska problem då de ansvariga inte kunde hitta förlängningskablar till datorn och projektorn. Dagens föreläsare skulle nämligen använda sig av en PowerPoint presentation under sin föreläsning. Föreläsaren denna dag var en kvinna som är 24 år och hon har inte studerat Bibeln eller kristen teologi akademiskt. Dock har hon läst Bibeln på egen hand och förutom Bibeln även ortodoxa kyrkofäders sägner. För övrigt så är hon är färdig examinerad biomedicinsk analytiker. Innan föreläsningen började inledde man med en gemensam bön, "Fader vår" bönen, som är allmänt känd bland de kristna anhängarna. Föreläsningen var, av förståeliga skäl för hennes akademiska bakgrund, väldigt vetenskaplig i sin grund. Temat för föreläsningen var *Upplev Guds existens – beundra hans skapelse*, och hon började med att berätta om skapelseberättelsen som finns nedskrivet i 1:a Moseboken i Gamla Testamentet i Bibeln. Hon påstod att vetenskapen styrker Bibelberättelsen och gick sedan vidare med att förklara hur. Här börjar föreläsningen mer likna en biologilektion då hon förklarar utförligt vad DNA är för något likaså vad en cell och vad en cellkärna är för något. Utifrån de förklaringar hon presenterade kom hon in på *mitokondrien* och då menade hon att undersökningar har gjorts som visar på att kvinnor från olika delar av världen har likadant DNA i mitokondrien. Hon gör här en egen tolkning om att det bör finnas någon "Mitokondrie Eva" som har haft det första mitokondrie DNA:t och sedan ärvt det vidare till dagens kvinnor, därmed sagt att det finns en urmoder.

Hon hade ett förhållningssätt gentemot vetenskapen och evolutionsläran som var väldigt kritiskt, och detta tydliggjorde hon för ungdomarna. Föreläsningen fortsatte vidare med att handla om varför människorna i Gamla Testamentet levde i så många år jämfört med dagens människor. Hon presenterade en förklaring som har sin grund i *Syndafloden*, det vill säga att människornas syndiga natur ledde till en förminskning av åldern. Synden leder alltså till degenerering, det vill

säga sämre DNA. Den sista delen av hennes presentation handlade om att graviditet hos kvinnor är ett mirakel eftersom hon menade att fostret bör ses som ett transplantat och kvinnors immunförsvar fungerar som så att de skapar ett skydd mot transplantat som sedan stöter bort transplantatet. Hon menade då att det måste vara ett mirakel att fostret inte stöts bort, dels för att kvinnan egentligen har skapat antikroppar mot den samt att moderkakan har skapats som ett skydd för fostret. Denna föreläsning hade en otroligt vetenskaplig karaktär, trots att kritik lyfts fram mot vetenskapen. Hon försökte använda vetenskapen för att förstärka eller göra den Kristna tron mer acceptabel. Efter hennes presentation bjuds ungdomarna på kakor, kaffe, te och saft och även denna gång varar rasten i cirka 15 minuter. Därefter delas ungdomarna in i grupper, som de själva fick välja, för att diskutera två ämnen. Frågorna var:

1. Ge exempel, från naturen, som vittnar om Guds existens, som vittnar om Hans händers verk.
2. Vilka lärdomar kan vi dra av naturen?

Ungdomarna fick dela med sig av sina svar inför hela gruppen och när genomgången var klar så var lektionen över.

Torsdagen 2 december, 2010 – föreläsning i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka, Hallonbergen.

Man, 22 år.

Jag befinner mig vid kyrkolokalen vid 18.00, eftersom ungdomarna skall samlas vid 18.30. Lokalen är låst och jag får vänta tills klockan blir 18.25 innan jag kommer in. Tillsammans med mig finns 3 andra personer, två killar och en tjej. Det dyker upp fler och fler ungdomar allt eftersom tiden går, de flesta har dykt upp när klockan är cirka 18.50, därav så startar inte föreläsningen förrän cirka 19.10, eftersom de fikar innan föreläsningen. Föreläsaren denna gång var en kille som studerar till att bli lärare, och vad gäller hans kunskaper om Bibeln så har han endast studerat på egen hand. Hans föreläsning handlar om hur ungdomarna bör söka Guds vilja istället för sin egen, och hur de kan söka Guds rättfärdighet och vilja genom att läsa Bibeln. Denna föreläsning handlar väldigt mycket om praktik och personlig relation till Gud snarare än att ungdomarna ska lära sig massa fakta och teori. Föreläsningen är relativt kort och varade endast i 45 minuter, nu är det en paus och efter pausen skall det hållas en diskussionsstund. Under pausen minglas det mycket bland ungdomar, de flesta av ungdomarna är bekanta med

varandra men just denna gång får jag reda på att det är ganska många nya ungdomar på plats, genom en ansvarig. Efter cirka 15 minuter börjar diskussionsstunden, och den inleds genom att föreläsaren ställer följande fråga till ungdomarna: *Varför behöver vi Gud i vårt liv?* Innan ungdomarna får svara så berättar föreläsaren om varför han personligen behöver Gud och han berättar om sin livshistoria och de val som gjort att han insett att han behöver Gud. När han är klar får ungdomarna berätta om sina tankar eller funderingar. Ungdomarna ställer frågor som handlar om allt från hur man gör en ansträngning för sin tro till om man vet att ens bön till Gud blivit besvarad. Föreläsaren är inte den som svarar på frågorna utan andra kunniga personer som sitter med på föreläsningen delar med sig av sina tankar också. Diskussionsstunden är öppen och alla som är där får delta och dela med sig av det dom tänker utan några restriktioner. När klockan närmast sig 21.00 så avslutar man diskussionsstunden och håller en gemensam bön, ”Fader Vår” bönen, och därefter är föreläsningen slut.

Tisdagen 7 december, 2010 – föreläsning i St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje.

Grupp diskussioner

Denna tisdag anländer jag till kyrkan klockan 18.15. Inne i föreläsningssalen befinner sig cirka 15 ungdomar. Jag förväntar mig fler ungdomar med tanke på antalet ungdomar veckan innan. När klockan närmar sig cirka 18.25 har det dykt upp ytterligare 10 ungdomar. De ansvariga beslutar sig för att starta igång lektionen vid 18.30. Två ledare, en kille och en tjej, inleder med att välkomna ungdomarna och förklarar vad man skall göra under lektionen. De skall ha en diskussionsstund istället för föreläsning. De har bestämt att de skall dela upp ungdomarna i fyra olika grupper och varje grupp skall få en frågeställning/problem som de gemensamt i guppen skall diskutera. Fördelningen av grupperna går till på det sätt att den ena ledaren ger varje ungdom ett nummer mellan ett och fyra och det numret varje ungdom får den gruppen tillhör han/hon. De förklarar också att grupperna efter sina diskussioner skall redovisa det dem kommit fram till för resten av grupperna.

Det blev som sagt fyra grupper och det var 25 ungdomar som fördelades, det ledde till att tre grupper hade sex ungdomar var medan en grupp fick sju ungdomar. Grupperna fick ett A4 ark med uppgiften nedskrivet. I informationen de fått står det att gruppen gemensamt skall välja ut en som skall fungera som ledare, det vill säga att en ungdom skall leda de andra ungdomarna. De

ansvariga för undervisningen meddelar dock att de kommer gå runt från grupp till grupp för att hjälpa till då svårigheter uppstår. Uppgifterna för grupperna är följande:

- Grupp 1: *Varför visar sig inte Gud bara så att alla kan tro på honom?* Den här frågan brukar man ofta få om man diskuterar med en ateist om existensen av Gud. Ni ska diskutera angående detta ämne och se om det finns någon i gruppen som har råkat ut för något sånt. Vad kan man säga till en ateist (någon som inte tror på Gud) eller till en kristen som tror att Gud bara är något man tror på, han finns inte?

Denna grupp är ganska tyst, den äldre ansvarige försöker gå in och leda en diskussion och han ställer en del frågor till ungdomarna men det verkar som de inte vill svara. Den utnämnda ledaren i gruppen försöker göra en ansträngning genom att förklara vad han tycker och tänker om de olika frågorna de fått tilldelade. Som hjälp fick gruppen citat från Bibeln som berör deras ämne och citaten finns i Romarbrevet 1:18-21, Psalm 19:1-7 och 1 Moseboken 1:1.

- Grupp 2: *Problemet med ondskan.* Om Gud finns varför existerar ondska och lidelse? Var det han som skapade ondskan eller beror det på vår egen fria vilja? Är det vi som väljer att göra ont? Detta är en vanlig fråga som man stöter på ofta. Speciellt i ungdomens år. Det kan vara i skolan eller på jobbet. Hur ska man bemöta en sådan fråga och har någon i gruppen haft erfarenhet av något sånt?

Denna grupp diskuterar mer än föregående grupp (grupp 1). Alla i gruppen är aktiva och den utnämnda ledaren i gruppen har inga svårigheter med att få alla i gruppen delaktiga. Även denna grupp fick en del bibelcitater som hjälp och dessa var: 1 Moseboken 3:1 samt Uppenbarelseboken 21:1-4. De ansvariga behöver inte hjälpa denna grupp särskilt mycket eftersom de är relativt självständiga. De menar att man blir som man umgås och att det är den fria viljan som gör att vi kan välja mellan gott och ont. De hävdar att det är människan som själv gör valet att vara god eller ond, inte Gud. Att ondska inte finns i världen är ännu en sak som de lyfter upp.

- Grupp 3: *Varför går det oftast bra för onda och trolösa människor och varför får oftast goda människor lida?* Många gånger känner man att det inte tjänar något till trots att man är god och hjälper till. Man känner att om jag vore elak och dum så kommer jag lyckas i livet. Men stämmer detta? Är det verkligen de onda som lyckas och de goda som misslyckas i livet?

Denna grupp diskuterar påståendet, huruvida det är sant eller inte. De hävdar att det inte stämmer, för att onda gärningar senare i framtiden leder till att man får det dåligt medan goda gärningar leder till att man får belöning. Denna grupp fick följande bibelcitat till sin hjälp: Psalm 73, Romarbrevet 3:12 och Matteus 5:45.

- Grupp 4: *Är spådom fel?* Hur påverkar spådom oss människor och varför utför man spådom överhuvudtaget? Vad är det som får oss människor att söka oss till sådant?

Denna grupp hade livliga diskussioner om spådom då det visade sig att en av tjejerna i gruppen själv hade blivit spådd ett flertal gånger. Gruppen ansåg att anledningen till varför man vill bli spådd är för att man vill bli all-vetande, man vill ta en sorts Guds roll. De fortsätter att diskutera om varför man inte bör spå sig och de menar att man genom kunskap om sin tro, Bibeln och Gud förstår att vi som människor inte bör vara allvetande. De hävdade att spådomen hade en negativ effekt på människan genom att den stressar ens liv, för att om man får reda på att något negativt kommer ske då fokuserar man endast på det hela tiden. Det gör även en besviken, säger gruppen, eftersom de positiva saker som spådomen tar upp oftast inte händer och är lögner och då ger det exemplet om att man får höra att man kommer blir rik.

När klockan är cirka 19.20 så tas det en fika paus på cirka 15 minuter. Efter att ungdomarna fikat och minglat i cirka 15-20 minuter sätter man igång lektionen igen vid cirka 19.40. Nu samlas alla grupperna inne i föreläsningssalen och varje grupp skall skicka upp en talesperson som skall redovisa vad grupperna kom fram till.

Torsdagen 9 december, 2010 – föreläsning i St. Petrus syrisk-ortodoxa kyrka, Hallonbergen.

Man, 26 år.

Jag anländer till kyrkan cirka 18.15, denna gång var alla ungdomar och fler därtill redan i kyrkan och fikade. Anledningen till detta var att vissa av ungdomarna hade samlats redan vid 16.00 för att julpynta i kyrkan inför julfirandet. Julgranen plockades fram och pyntades samt att man hängde julpynt i olika delar av kyrkolokalerna. När klockan blir 18.30 rör vi oss in mot kyrkosalen, där gudstjänsten hålls. Bänkarna är fördelade som så att det finns en gång i mitten och sedan flera bänkar till höger och vänster om altaret. Det är ingen optimal miljö för att hålla diskussioner då de som sitter längst fram inte ser de som sitter längst bak, dock så är alla ögon riktade mot föreläsaren som står framför altaret i mitten. Innan föreläsaren skall sätta igång

inleder han med bön. Denna gång får ungdomarna en bönebok där bönerna som man skall be finns och man väntar tills de ansvariga delat ut böneböckerna. Böckerna räcker inte till så det blev cirka tre personer per bok, de läste då tillsammans. Man inleder med ”Fader Vår” bönen och fortsätter sedan med trosbekännelsen. ”Fader Vår” bönen sjunger de tillsammans medan de bara läser trosbekännelsen. När detta är klart så sätter sig alla och får Biblar, då föreläsaren bitt de ansvariga dela ut dessa då hans föreläsning kräver att de skall läsa med honom i Bibeln. Även här räcker inte Biblarna till så ungdomarna går ihop om cirka tre personer per bok. Det befinner sig cirka 50 ungdomar i rummet när föreläsningen nu skall inledas.

Tålamod är temat för föreläsningen, och föreläsaren poängterar tidigt att alla i rummet kan lära sig av varandra därför bör man dela med sig av sina åsikter. I början av hans föreläsning, som han väljer att kalla för ”bibelstund”, har han ett litet intro där han berättar vad den kristna förståelsen av tålamod är genom att citera tidiga kyrkofäder. Han refererar mycket till Gud och förklarar att Gud inte utsätter oss för mer än vi klarar av. Enligt honom leder även mer kunskap till en större chans att utöka sitt tålamod, och poängterar att Guds tålamod och kärlek är evig då bör deras också vara det. Sedan använder han exempel ur vardagen såsom att bilförare i trafiken tappar tålamodet ofta vilket leder till en del olyckor med mera. Därefter meddelar han att alla ska öppna Bibeln för att börja med föreläsningens egentliga huvudpunkt, bibelstycket som berör *en kanaaneisk kvinnas tro* som återfinns i Matteusevangeliet 15:21-28 i Nya Testamentet. Det tar flera minuter för ungdomarna att slå upp stycket och då frågar föreläsaren ungdomarna om de inte har gått igenom hur man söker stycken och verser i bibeln i skolan. Dock får han inget svar av ungdomarna, utan istället hörs lite skratt från olika platser i lokalen. När alla slagit upp bibelstycket läser föreläsaren den högt för alla, när han är klar ber han alla att enskilt läsa stycket och reflektera lite kring vad den kan betyda. Efter detta går man igenom stycket vers för vers. Föreläsaren presenterar nu en intressant förklaring av judarna, han definierar dem som flockmänniskor som stöter bort andra människor förutom deras egen folkgrupp. Han fortsätter vidare att förklara hur kvinnornas ställning var förr och lyfter upp fler nyckelord ur bibelstycket. När han presenterat klart sin förklaring till stycket, ca 19.00, väljer de ansvariga att ta en rast på 15 minuter för att sedan ha en diskussionsstund. Som vanligt bjuds det fika på rasten och ungdomarna minglar för fullt.

19.15 startar man igång igen och ungdomarna samlas i lokalen. Innan diskussionsstunden sätter igång berättar de ansvariga för ungdomarna om kommande aktiviteter som de skall ha samt

att de ungdomar som inte har boken *Andens frukter*, som är skriven av den koptisk-ortodoxa påven Shenouda III, kan få den gratis. Man ansåg att det var lämpligt då tålmod, som var temat för dagen, är en av andens frukter som nämns i Galaterbrevet 5:22-25 i Nya Testamentet. Nu när informationen är klar sätter man igång med diskussionsstunden, och denna gång får ungdomarna ställa sina frågor direkt till föreläsaren. Det dyker upp flera olika frågor såsom; hur uthållig skall man vara i sin bön? Hur kan Guds son vara Gud? Varför skall vi vara snälla mot dem som hatar och skadar oss? Vissa av frågorna gavs det tydliga svar på men när det gäller frågan om Guds son och huruvida han är Gud gavs inget tydligt svar till den ungdomen som ställde frågan. När det gäller varför man skall vara god mot dem som hatar en berättar föreläsaren att man som kristen skall lägga fokus på sina gärningar, att det är dem som är viktiga och att man bör möta ont med gott. Nästa ungdom ställer frågan: får man försvara sig genom fysiskt våld som kristen? Föreläsaren svarar att man får försvara sig själv om någon attackerar en men man får annars inte gå runt och bruka våld mot andra. Därefter stoppar man frågorna och ägnar en sista stund åt att prata om de terrorattacker som skedde i Irak nyligen, då ett par terrorister tog sig in i en kyrka och avrättade ett flertal kristna. De ansvariga och föreläsaren uppmanar ungdomarna att försöka hjälpa de kristna i Irak inte endast genom att skicka pengar utan genom att be för dem och kämpa för deras rätt här i Sverige också. Avslutningsvis håller man en bön gemensamt, som vanligt blir det ”Fader Vår” bönen och när bönen är klar får alla deltagare gå fram till början av altaret och plocka ett ”mannakort”. Mannakorten är små rektangulära kort med citat från bibeln på och ungdomarna får dra ett kort och försöka söka inspiration från citatet. Nu var lektionen slut och de ungdomar som vill får stanna kvar och mingla medan de flesta väljer att bege sig hemåt.

Tisdagen 14 december, 2010 – föreläsning i St. Jacob syrisk-ortodoxa kyrka i Södertälje.

Inför denna dag meddelades det via Facebook att ungdomarna skulle samlas 18.30 i kyrkan och att föreläsningen skulle börja just då. Föreläsaren denna dag är ingen annan än ärkebiskopen för den syrisk-ortodoxa kyrkan i Sverige och Skandinavien. Föreläsningen skall inte börja förrän klockan 19.00 meddelar en av de ansvariga mig, och jag frågar då varför man skrivit 18.30 på Facebook. Hon säger då att de vet av erfarenhet att ungdomarna brukar komma sent och därför skrev de 18.30 så att alla ska hinna komma innan ärkebiskopen kommer. Det är inte fint om ärkebiskopen får vänta på ungdomar säger hon. 18.45 är de flesta av ungdomarna där, de är cirka 40-45 ungdomar närvarande. 19.00 stiger ärkebiskopen in i salen och med honom har han en av

sina präster. Även denna gång inleder man med en bön, ”Fader Vår” bönen inleds av ärkebiskopen och alla ber tillsammans. Ärkebiskopen meddelar att han inte har något speciellt tema inför dagen men eftersom julen närmars sig tänkte han prata om lite olika saker som berör julen. Han talar på syriska (arameiska) eftersom han inte kan så bra svenska, och han meddelar att prästen kommer att översätta efter att han talat klart. I och med att jag kan syriska (arameiska) så har jag inga problem med att förstå det han talar om, dock märker jag att flera av ungdomarna inte förstår något alls och därav tappar de koncentrationen ganska så tidigt. Han börjar med att prata om julfastan som skall inledas den 15:e december, han berättar lite kring fastan och varför man fastar. Sedan pratar han om änglarna och att Gud skapade dem innan människan. Han menar att det fanns tolv änglagrupper/skaror och efter en viss tid blev den högste av änglarna högmodig och ville själv bli Gud. Gud skickade då denne högste ängeln ifrån paradiset och med honom följde tre änglagrupper/skaror. Dessa tre änglagrupper som föll från paradiset är förbannade medan de nio som är kvar prisar Gud. Ärkebiskopen försökte förklara detta även på engelska då han kallade de tre änglagrupporna som förvisats för ”cursed” och de nio som var kvar som ”praising God”. Alla änglar har en uppgift, fortsätter han med, och därför behövde de tre änglagrupporna som förvisats att ersättas och det var då Gud skapade människan.

Han talar om en Baglimus Phidelphos i Romarriket som ville översätta Gamla Testamentet för cirka 270 år sedan. Denne person samlade ihop 70 stycken kunniga människor och bland dessa fanns Shemun Sobo som var den främste av tolkarna, han fick den svåraste texten som var Jesajas bok. Gud skapade människan på grund utav kärlek säger ärkebiskopen och fortsätter sedan vidare med att förklara treenigheten. Han ger ett exempel, som han även ritar på en whiteboard tavla som finns i salen, där han liknar Gud vid solen. Gud är kärnan, alltså solen, sonen är ljuset som kommer från solen och den Helige Ande är värmen. Detta exempel sprider en sorts aha-känsla bland ungdomarna då vissa verkar förstå hela treenigheten bättre, i alla fall att döma av deras reaktioner.

Sedan fortsätter han med att ställa frågan: ”Varför föddes Jesus fattigt i ett stall?”. Dock låter han inte ungdomarna svara utan fortsätter vidare med att förklara varför det var så. Han inleder med att berätta att högmodet var Lucifers fall och även Adam och Evas. Jesus föddes där i det smutsiga och enkla stället för att Gud ville visa att man inte bör vara högmodig. Josef som var Jungfru Marias man, hade tidigare varit gift och hade 4 barn när hans fru dog. Jungfru Maria var föräldralös efter det att hennes föräldrar dött. Den Helige Ande gjorde Jungfru Maria gravid och

ingen renare kvinna har funnits sedan Eva. Maria och Josef fick inga barn efter Jesus, när hon fött Guds son förblev hon ren och därav skaffade hon och Josef inga barn. Jesus kom inte för att ge eller ta makt, han kom för att rädda och frälsa mänskligheten. Detta var den teologiska biten nu börjar han prata mer kulturellt och traditionsenligt.

Han berättar kortfattat att år 36-38 efter Kristus så grundar Petrus den första kyrkan i Antiochia. Vidare fortsätter han med att förklara varför man läser upp folks namn när de ger pengar som gåva i kyrkan, då flera av ungdomarna undrat detta. Han säger att man gör det för att uppmuntra andra att ge, att upplysa de andra att de också kan skänka pengar. Med detta var ärkebiskopen klar med sin del av lektionen och han ber nu prästen att summera hans lektion på svenska, då prästen suttit och antecknat under tiden ärkebiskopen talat. Nu blir det så att de ungdomar som förstod de språket som ärkebiskopen talade på blir uttråkade för att de får höra samma sak om igen fast på svenska. Dock lyssnar de ungdomar, som inte förstod ärkebiskopen, väldigt noga. Efter översättningen får ungdomarna chans att ställa frågor till ärkebiskopen. En fråga som dyker upp lyder enligt följande: Är det synd att läsa folks namn när de ger pengar i kyrkan? Ärkebiskopen börjar med att säga att han redan hade pratat om det under sin lektion och sedan svarar han att det inte är en synd. Utan att det fungerar som en uppmuntring och påminnelse för de andra i församlingen, samt att man gör det för att folket själva vill ha det så. Vidare fortsätter en ungdom med att fråga om detta inte är kopplat till det som står i Bibeln: Vad den högra handen gör bör den vänstra inte veta? Ärkebiskopen förklarar att så är inte fallet, och berättar att det påståendet är kopplat till att man inte ska gå ut och poängtera för en människa som man har hjälpt, att man hjälpt den. Han berättar en kort berättelse för att förtydliga vad han menar, den kan sammanfattas genom att en rik man träffade på en man som var väldigt fattig och denne mans byxor var helt förstörda. Så den rike mannen köpte ett nytt par byxor till den fattige mannen, och när han sedan såg den fattige mannen bland ett sällskap så gick han fram och poängterade att mannen borde vara försiktig med byxorna han hade köpt till honom. Vidare fortsatte den rike mannen att följa efter den fattige och berätta för folk att han hade köpt byxorna till honom. Till slut tog den fattige mannen av sig byxorna och gav tillbaka dem och sade att han hellre gick runt utan byxor än att behöva stå ut med det eviga skrytandet av den rike mannen. Ungdomarna skrattade mycket när ärkebiskopen berättade historien och de förstod budskapet av den, enligt dem själva. 20.15 så är föreläsningen slut, och eftersom man inte hade en paus under

lektionen bjuder man på fika efter lektionen och de ungdomar som vill vara kvar i kyrkan för att mingla får göra det.